

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Lucie Baňářová

(Historie – Německá filologie)

**SOCIÁLNÍ STRATEGIE ŽIDOVSKÝCH A KŘESŤANSKÝCH
RODIN VE STRÁŽNICI**

(2. polovina 19. a první desetiletí 20. století)

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jaroslav Miller, M.A., Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní předepsaným způsobem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Obsah

ÚVOD	4
1. OBYVATELSTVO STRÁŽNICE OD POLOVINY 19. A POČÁTKEM 20. STOLETÍ	9
1.1 ŽIDOVSKÉ OBYVATELSTVO S OHLEDEM NA STRÁŽNICI	10
2. VYBRANÉ ŽIDOVSKÉ A KŘESŤANSKÉ RODINY	13
2.1 ZEMĚDĚLCI.....	13
2.1.1. Židovský zemědělec.....	14
2.1.2. Křesťanský zemědělec	16
2.1.3. Shrnutí.....	19
2.2 PEKAŘI.....	20
2.2.1. Židovský pekař.....	21
2.2.2. Křesťanský pekař.....	22
2.2.3. Shrnutí.....	24
2.3 ŘEZNÍCI.....	25
2.3.1. Židovský řezník.....	26
2.3.2. Křesťanský řezník	30
2.3.3. Shrnutí.....	33
2.4 OBCHODNÍCI.....	33
2.4.1 Židovský obchodník.....	34
2.4.2. Křesťanský obchodník.....	37
2.4.3 Shrnutí.....	38
2.5 HOSTINŠTÍ.....	39
2.5.1. Židovský hostinský.....	40
2.5.2. Křesťanský hostinský.....	41
2.5.3. Shrnutí.....	42
2.6 LÉKAŘI.....	43
2.6.1. Židovský lékař.....	43
2.6.2. Křesťanský lékař.....	44
2.6.3. Shrnutí.....	45
2.7 PRÁVNÍCI.....	46
2.7.1. Židovský právník.....	46
2.7.2. Křesťanský právník.....	47
2.7.3. Shrnutí.....	48
ZÁVĚR	49
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	53
RESUMÉ	56
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

Židé a křesťané, dvě skupiny obyvatel vzájemně se ovlivňující už téměř dva tisíce let. Vztahy mezi nimi byly odjakživa komplikované, měnící se a v každé oblasti jiné, závisící na panovníkovi, jeho sympatiích, potřebách a z toho vyplývajících zákonech. Stejně jako každý stát určoval zákony pro židy i křesťany někdy odlišné, někdy společné, byla jistým zákonodárcem i města, v nichž tito obyvatelé žili. Pomocí různých předpisů a vyhlášek se ovlivňoval chod města, jehož nedílnou součástí bylo právě i menšinové židovské obyvatelstvo.

Ve Strážnici, v malém českém, chceme-li moravském, městečku žila odedávna, až co prameny sahají i početná židovská menšina. Ve své práci chci nastínit, jak situace v křesťansko-židovské společnosti vypadala na vesnici v českých zemích, konkrétně na jižní Moravě v obci Strážnice v době moderní, v časovém úseku velkých politických a společenských změn. S těmito změnami právě souvisí osamostatňování se židů započaté v dobách Josefa II. a pokračující v průběhu 19. století a završené v roce 1867, kdy jim byla zákonem zaručena tolerance a zrovnoprávnění a vyrovnávání se křesťanům, když po zřízení Rakouska - Uherska vešla v platnost tzv. Prosincová ústava, která židům a všem občanům tyto svobody zaručovala.

Otevřenou otázkou ale pro mne zůstává, jak tuto „svobodu“ sami židé přijali a jak s ní naložili. Zda se i obyčejný žid rozhodl zmocnit se nenadálé příležitosti zbourat skutečné i společenské hranice, které stály dlouhá staletí mezi nimi a křesťany. Zda vůbec stály o tuto příležitost být rovnocennými občany a využít nesčetných možností, které k této emancipaci náleží, nebo se rozhodli nadále žít v zajetých kolejích. Protože počátek začleňování se židů do okolní společnosti můžeme datovat od osmdesátých let 18. století až do roku 1867, vycházím z toho, že je třeba nechat této menšině určitý časový úsek na to, aby zákony vydané v její prospěch vhodně uchopila a také k nim zaujala vlastní postoj. Proto období, jemuž chci věnovat pozornost, musí být v dostatečném časovém odstupu od již zmíněného počátečního emancipačního zákonodárství, zaměřím se tedy až na 2. polovinu 19. a první desetiletí 20. století.

Toto časové vymezení jsem zvolila také z důvodů dostupnosti archivních materiálů. Jedná se hlavně o koncové určení sledované epochy, jelikož ne všechny materiály, mezi něž patří matriky od desátých let 20. století, jsou dle zákona veřejnosti volně dostupné. Primárně se bude jednat o práci s archivními prameny, přičemž velkým

pramenným základem pro mne budou sčítací operáty a matriky vztahující se ke Strážnici.

Dějinám strážnických židů se věnovalo již několik autorů řadu let. Prvně musím zmínit práci strážnického rodáka Františka Dvorského, který se počátkem 20. století podílel na vytvoření místopisné řady Vlastivěda moravská. Ke Strážnici se vztahuje II. díl místopisu s názvem Hradištský kraj – Strážnický okres vydaný roku 1914. Součástí je rovněž podkapitola věnovaná dějinám strážnických židů, ovšem je vedena zvláštním stylem. Předložené informace na sebe tematicky ani chronologicky příliš nenavazují, jedná se hlavně o výčet a reprodukci starých listinných pramenů. Významným a často citovaným dílem je rozsáhlá monografie Hugo Golda *Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart* vydaná v roce 1929. Kniha se nevěnuje jen obecně dějinám židů na Moravě, ale zaměřuje se i na jednotlivé židovské obce včetně Strážnice. Na rozdíl od předešlého autora Goldova práce podává jednak ucelené dějiny strážnických židů, zaměřuje se však i na podrobné informace jako výčet starostů obce, rabínů apod. Židovskými dějinami a památkami celé české republiky se věnuje známý autor Jaroslav Klenovský. Podílel se také na zhotovení knihy *Strážnice – Kapitoly z dějin města*, kam vytvořil příspěvek s názvem *Historie a památky židovské obce ve Strážnici*. Podává informace nejen k dějinám obce, ale též k jednotlivým významným osobnostem, rozebírá historii a stav židovské čtvrti, strážnické synagogy a židovského hřbitova, na konci oddílu poskytuje překlad a rozbor některých dochovaných a dosud čitelných náhrobních nápisů. Nejnovějším dějinám strážnických židů se podrobněji věnuje i Galina Rucká, v současnosti ředitelka hodonínského archivu. Nezměrné množství odborných článků uveřejněných ve sbornících *Jižní Morava, Židé a Morava* nebo ve sborníku strážnického musejního spolku *Okolo Strážnice* podává rozsáhlé informace z oboru demografie,¹ zaměřuje se na speciální témata² a věnuje pozornost určitému úseku dějin židů ve Strážnici.³

Není pochyb o tom, že dějiny strážnických židů jsou zpracovány celkem podrobně, avšak dosud dostupné materiály mají charakter spíše statistický se snahou postihnout obecně historii židovského obyvatelstva ve Strážnici. Domnívám se, že nelze

---

¹ Např.: Přirozená měna strážnického obyvatelstva v letech 1874 – 1939. In: *Jižní Morava*, r. 35, sv. 38, 1999. s. 99 – 107; Histicko-demografický výzkum strážnické židovské populace. In: *Židé a Morava, Kroměříž 1999*. s. 26 – 31.

² Např.: Židovské školství ve Strážnici. In: *Židé a Morava, Kroměříž 2002*. s. 133 – 138.

³ Např.: Historie židovského obyvatelstva ve Strážnici do roku 1919. In: *Jižní Morava*, r. 34, sv. 37, 1998. s. 262 – 269; Osudy strážnických židů za 2. Světové války. In: *Jižní Morava*, r. 36, sv. 39, 2000. s. 289 – 296.

vnímat dějiny jen z pohledu statistických čísel a výčtem dat a událostí, ale je potřeba nahlédnout také do nitra dějinných událostí, na důsledky vyplývající ze zákonodárství. Já se chci pokusit zasadit jednotlivé jevy do kontextu celé společnosti tohoto maloměsta. Toho chci dosáhnout právě díky komparaci židovského a křesťanského prostředí, na základě sledování jednotlivých rodin, jak se ve společnosti v této době chovají, zda udržují již zaběhnutý trend, nebo i sem na maloměsto doléhá síla pokroku.

Předem je nutné ještě uvést na pravou míru skutečnost rozdělení společnosti právě podle náboženství na křesťany a židy. Odpověď lze hledat ve sledu posledních dvou tisíců let. Základní přirozeností člověka je oddělení se od někoho, porovnání jednoho s druhým. Evropská společnost se tak rozdělovala podle náboženství, nejen na křesťany a židy, ale i v rámci křesťanů na katolíky a protestanty. Vzhledem k událostem v pobělohorské době se na našem území dá rozdělovat obyvatelstvo dle náboženství už jen na katolíky a židy. Takže v průběhu dějin se evropská křesťanská společnost sama rozdělila a utvořila skupiny a já pouze využívám toho, co je k dispozici. Většinová společnost vydělila ze svých řad minoritní skupinu, kterou separovala. Nejsem tím člověkem, který společnost rozděluje podle těchto náboženských kritérií, nýbrž využívá společnosti již rozdělené. V důsledku teritoriálního a společenského oddělení, došlo pochopitelně také k různému vývoji těchto skupin. Každá rozvíjela svou vlastní kulturu, své zvyklosti a v neposlední řadě byla každá ovlivněna i odlišnými zákony.

Vycházím z toho, že židé si vždycky snažili zachovat svoji životní úroveň, nebo ještě lépe postupovat dál. Protože od nepaměti vedli kočovný způsob života, nebylo jim nikdy zatěžko odejít z končin, kde se jim nedařilo, a hledat nové příležitosti v jiných krajích v jiných městech. Po tu dlouho dobu co žijí v diaspoře, museli čelit tolika nepříjemnostem, museli přečkat několikerá vyhnání, měli zakázán vstup do určitých měst, střetávali se s mnoha předsudky. Myslím, že celé dějiny vyznavače židovské víry pomalu ale jistě formovali jejich povahu, jejich odolnost a houževnatost. Vždycky měli sílu odejít a začít od znova, vydržet i tam, kde nebyli na první pohled vítáni. Brali svůj životní osud vyhnanců statečně. Ale otázkou stále zůstává, jak naložili se „svobodou“, která na ně čekala na konci 18. potažmo v 19. století. Najednou se před nimi, alespoň v našem středoevropském prostoru, otevřely hranice, které je tak dlouho oddělovali od křesťanské společnosti. Společnosti, která měla jiné návyky, jiné hodnoty a jiný způsob života. Šli si stále svou cestou neústupnosti k dosažení cíle a využili k tomu již řečenou „svobodu“ nebo se snažili bořit teď už jen pomyslné hranice, které stáli mezi nimi a většinovou společností.

Předpokládám, že tyto zásadní změny, nenechaly židovský lid chladným, jistě jej nově vyhlížející příležitosti poznamenaly. Základním pudem člověka, který se dostane do jiné společnosti je, více či méně se přizpůsobit okolí. Věřím, že Židé ve velkých městech, kde nebyli nikomu až tolik na očích, se snažili udržovat svůj zaběhnutý způsob života tak, jak je tomu dodnes. Ve městě na vás nikdo nevidí a každý si žije život podle svého. Ale jinak je to s malým městem, kde každý zná každého, kde už není tak jednoduché zůstat neovlivněn okolním prostředím. Podle statistik, ze kterých vyplývá, že počet židovských obyvatel od poloviny 19. století stále ubývá a strážnická židovská populace stárne, se dá předpokládat, že generace, která zažívala změny na vlastní kůži, zůstala usedlá a potomci pak podle židovských tradic migrovali a bez větších zábran pouštěli Strážnici a vydávali se za jinými příležitostmi, kde zakládali vlastní rodiny.

Domnívám se, že trend v křesťanské společnosti byl poněkud jiný. Zakládal se na tradicích dědictví z otce na syna. V tomto společenství bylo zvykem udržovat styky pouze s lidmi na stejné úrovni a pouze s nimi také uzavírat sňatky. Základem bylo nepsané pravidlo předání otcovského řemesla nebo hospodářství nejstaršímu synovi tak, aby jej on zase mohl předat svému synovi a pokračovateli rodu. Mladší potomci se po sňatku odstěhovali, když zůstali svobodní, bydleli u rodičů, ale zapojili se plně do chodu domácnosti nebo činnosti jejich obživy.

Základem mé sondy do společnosti bude nejdříve rekonstrukce jednotlivých vybraných rodin a pak porovnání stejné výchozí pozice v podobě povolání otce a následné pokračování druhé, popř. třetí generace. Povolání rozdělím na oblast zemědělskou, řemeslnou, na oblast služeb a tzv. svobodná povolání. Do první skupiny chci zařadit rolníka neboli soběstačného zemědělce, který vlastnil rodinný dům a polnosti, které byly jeho jediným příjmem. Z druhé skupiny řemeslníků, protože je ve Strážnici i u křesťanů i u židů celkem početná, vyberu hned dva zástupce, přesto musím brát zřetel na taková řemesla, která jsou zastoupena na obou stranách, židovské i křesťanské. Zvolila jsem zástupce umění pekařského a řeznického. Do oblasti služeb jsem zahrнула pochopitelně samostatné obchodníky a také hostinské. I když dostupná literatura již naznačuje, že svobodná povolání patří ke skupině zaměstnání, kde se jeho vykonavatel jen zřídka usídli na jednom místě a je později povolán jinam, jakože tomu bylo i ve Strážnici, pokusím se zachytit i příslušníky povolání lékařského a právníckého.

Jedním z kritérií, které jsem vzala v potaz při výběru konkrétních rodin, je dochovanost a obsáhlost archivních pramenů. Protože se primárně chci věnovat rodinám

ve Strážnici usedlým již po generace, chci zachytit hlavně takové rodiny, jejichž otcové se zde narodili a jejichž členové mají domovskou příslušnost ve Strážnici, samozřejmě nemohu ale toto kritérium brát jako jediné platné, jelikož ne vždy se dá tato podmínka splnit, hlavně u lékařů a právníků. Nepřehlédnutelnou skutečností u výběru křesťanských rodin byla čeština jako obcovací řeč, která se začala uvádět až ve sčítacích listech z roku 1880. Dalším vodítkem pro mne byla také četnost strážnických příjmení, která jsou přímo typická pro zdejší obyvatele.⁴ Pokud to jen bylo možno, vyloučila jsem taková příjmení a jejich nositele z důvodu případné záměny, neboť se neopakovala jen příjmení, ale můžeme pozorovat také často vyskytující se křestní jména. Nebylo tedy výjimkou, že ve Strážnici pobývalo několik osob stejného jména i příjmení.

Považuji za nezbytné podat také základní informace o nastalých politických změnách, které natolik ovlivnily každodenní život židovského občana. Zvláštní pozornost bude věnována samozřejmě konkrétním dějinám strážnické židovské obce. Snahou bude ukázat obraz prostředí, ze kterého sledované osoby vzešly, tak aby jejich příběhy nebyly vytrženy z kontextu a aby byl ukázán jejich vývoj, kvůli kterému tuto skupinu obyvatel chci sledovat. V další kapitole se budu věnovat jednotlivým rodinám a na základě jejich srovnání se pokusím rozebrat jejich zázemí a sociální strategii.

---

⁴ Baňar, Gajda, Lípa, Můčka, Solařík, Stanislav, Svinka, Svoboda, Vajčner, Vavřík. Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002. s. 336.

1. OBYVATELSTVO STRÁŽNICE OD POLOVINY 19. A POČÁTKEM 20. STOLETÍ

Strážnice patřila v 19. století k největším městům na jižní Moravě, počtem obyvatel převyšovala taková města, jako jsou Veselí nad Moravou, Hodonín, Břeclav aj. Statistické údaje o strážnickém obyvatelstvu bylo možné dobře zpracovat z dochovaných sčítacích operátů od roku 1869.⁵ Jak můžeme vidět v tabulce č. 1 a na grafu č. 1, počet obyvatel ve sledovaném období s mírným výkyvem narůstal a celkově vzrostl o 513 osob.

Z hlediska náboženského zaujímalo převážnou většinu křesťanské římsko-katolické obyvatelstvo. Nejpočetnější menšinou byli židé a v malém zastoupení se zde objevili i členové evangelické církve. Tabulka č. 1 a grafy č. 2 a 3 uvádějí vývoj počtu židovského a křesťanského obyvatelstva zvlášť. Zatímco židovské populace ve Strážnici pomalu ubývá, celkový stav křesťanů se naopak zvyšuje bez ohledu na úbytek jedné skupiny obyvatelstva.

Obyvatelé se dále dělili podle řeči, kterou mluvili a která se ve sčítacích arších nazývá obcovací řeč. Podle statistiky, jež se vztahuje k roku 1880, mluvilo ve Strážnici česky přibližně 86%, německy 14% a ostatními jazyky 0,21% lidí, přičemž větší polovina německy mluvících osob vyznávala židovskou víru.⁶ Obcovací řeč se stala také ukazatelem národnosti. Z důvodu nejednotného výkladu tohoto pojmu zavedla rakouská administrativa rozdělení podle obcovací řeči, což také přineslo nepřesnosti ve statistice, protože obcovací řeč se neshodovala s řečí mateřskou. Ve sčítání lidu z roku 1921 je tento pojem nahrazen přímým dotazem na národnost. Vůbec poprvé se židé mohli oficiálně přihlásit i k židovské národnosti. Zatímco proces asimilace probíhal v Čechách rychlejším tempem a v tomto roce se k československé národnosti přihlásilo 49% lidí židovského vyznání a k židovské jen méně než 20%, na Moravě to bylo téměř přesně naopak.⁷

---

⁵ První sčítání z roku 1857 k obci Strážnice se nedochovalo v kompletní podobě a není v archivu dostupné k nahlédnutí, přístupné jsou jen domovní listy.

⁶ Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. století. In: Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002. s. 335. (dále jen Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. Století)

⁷ Vobecká, J.: Populační vývoj Židů v Čechách v 19. a první třetině 20. století. Společenské a hospodářské souvislosti. Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Praha 2007. s. 92. (dále jen Vobecká, J.: Populační vývoj Židů v Čechách)

1.1 ŽIDOVSKÉ OBYVATELSTVO S OHLEDEM NA STRÁŽNICI

Epocha židovských dějin, kterou se chci zabývat, začala již za vlády Josefa II., jenž svým zákonodárstvím značně pozměnil životní podmínky židů. Položil základy židovské emancipace a učinil první kroky k jejich zrovnoprávnění s křesťany, přesněji řečeno s katolíky. Jeho židovská politika ovlivněná osvícenským myšlením ho přivedla na řadu zákonů a nařízení, které umožnily židům lepší a důstojnější život. Nedá se říci, že by Josef II. byl zrovna milovníkem nebo zastáncem této skupiny obyvatelstva, ale racionální uvažování ho přimělo k zásadním krokům tak, aby se židovská menšina mohla stát pro stát užitečným. V zásadě zachoval zákony o familiantech a omezeném počtu židovských rodin, ale tam, kde už židé žili, hodlal využít veškerou sílu této menšiny. Věděl, že k tomu, aby byli židé prospěšní, jim musí také vytvořit určité podmínky.

Josef věděl, že nejdříve musí začít uvolňovat napětí a podniknout kroky ke svobodnějšímu životu. Nejdříve zrušil povinnost nosit specifické označení židů na oděvu. Židovské zvyklosti přikazovaly i obyčejnému Židovi neustále se vzdělávat a poskytnout dětem přiměřené vzdělání. Tam, kde školy ještě nefungovaly, řešili židé v podobě soukromých učitelů. V dobách, kdy většina křesťanského obyvatelstva neuměla číst, psát ani počítat, byli židé se svými dětmi v této oblasti na mnohem vyšší úrovni. V šedesátých letech 19. století se i zde otevřela moderní židovská „základní“ škola. Josefínské reformy umožnily židům přístup i ke kvalitnějšímu vyššímu vzdělání, mohli navštěvovat všechny typy domácích středních a vysokých škol. S tím také souvisel germanizační proces a povinnost vést výuku na židovské náboženské škole v německém jazyce. Samozřejmě veškerý styk s okolím musel probíhat výhradně v němčině a všechny židovské úřední knihy musely být vedeny německy.

Racionální opatření o evidenci obyvatelstva přimělo židy vést od roku 1784 své matriky narozených, oddaných i zemřelých zpočátku pod dozorem církevních hodnostářů. Od roku 1869 však církevní dohled končí a matriky si vedou židé sami. Pro Strážnici se dochovaly matriky z let 1784 – 1846 a 1874 – 1942. Další opatření se týkala živností a zrušení zakázaných řemesel, kterým se mohli již naplno věnovat. Uvolnila se vlastnická práva na nemovitý majetek, mohli si najímat půdu, „ovšem s tou významnou podmínkou, že budou mít k ruce výhradně židovskou čeleď.“⁸ Od těchto

---

⁸ Pěkný, T.: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Sefer, Praha 1993. s. 87.

dob mohli žít společně pod jednou střechou s křesťany. V roce 1798 bylo stanoveno 52 moravských obcí, mezi něž patřila i Strážnice, kde se židé museli zdržovat. „Mimo těchto obcí mohly žít židovské rodiny jen na zvláštní povolení, musely si však dále držet příslušnost rodné obce a držet v ní systemizované místo a místo v synagoze.“⁹

V revolučních letech 1848/1849 došlo k řadě významných proměn, které přinesly užitek i židovskému obyvatelstvu. Především byl zrušen familiantský zákon a numerus clausus. Židé mohli libovolně uzavírat sňatky bez omezení. Dále byla zrušena židovská ghetta a židé se mohli volně pohybovat a stěhovat, ať už jen za hranice ghetta do městské části obce, kde žili, nebo do jiných měst či vesnic, kam měli dříve vstup zakázán. Až v roce 1861 se dostavila úplná svoboda nabývání majetku, hlavně co se týče nemovitého majetku, především půdy.¹⁰ Po reformě správy obce v roce 1848 se vytvořilo 25 moravských samosprávních židovských obcí a Strážnice byla jednou z nich. Zrušena byla až v roce 1919, kdy se sloučila spolu s obcí Strážnice. Představenstvo strážnické židovské obce tvořil starosta a 4 obecní radní, krom toho zde fungoval i obecní výbor složený z devíti členů.¹¹ Největšího a také konečného uvolnění se Židé dočkali v roce 1867, kdy byli plně zrovnoprávněni s majoritní křesťanskou společností.

Od roku 1885 se oddělila správa kultovních záležitostí tak, aby ji už neměl na starosti zdejší rabín. Od té doby až do Druhé světové války se volil hlavní správce Kultusvorsteher (představitel kultu).¹² O pět let později bylo dáno něco podobného i zákonem. Na Moravě bylo kromě Strážnice zřízeno dalších 49 Kultusgemeinden (náboženských obcí), kterým připadly pod správu synagogy, rituální lázně a hřbitovy.¹³

Zásadní proměnu do židovské obce přinesl vnik Československa. Začalo se jednat o zrušení politických židovských obcí a případném sloučení se stejnojmennými obcemi. V lednu 1919 se zástupci města Strážnice a židovské obce jednohlasně usnesli na sloučení obou obcí v jednu katastrální obec, což se stalo z rozhodnutí vlády dne 12. 6. 1919.¹⁴ Přestože židé vlastnili také pasivní volební právo do městských zastupitelstev, jen zřídka jej využívali. V letech 1919 až 1928 se v městském

---

⁹ Nováček, S.: Z dějin Židů v Ivančicích na Moravě se zvláštním zaměřením na jejich sblížení s Čechy po vzniku ČSR. In: Židé a Morava. Muzeum Kroměřížska, Kroměříž 1997. s. 67/68. (dále jen Nováček, S.: Z dějin Židů v Ivančicích)

¹⁰ Tamtéž. s. 68.

¹¹ Viz SOKA Hodonín, Inventář Židovská městská obec Strážnice 1850 – 1919, č. 302.

¹² Gold, H.: Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart. Brünn 1929. s. 521.

¹³ Nováček, S.: Z dějin Židů v Ivančicích. s. 71.

¹⁴ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Spojení města s židovskou obcí 1919, inv. č. 368.

zastupitelstvu a různých komisích objevují pouze jeden až dva představitelé židovské menšiny.¹⁵ Místo toho si židé vedli nadále schůze obecního výboru židovské náboženské obce, který zrušen nebyl a fungoval dál. I nadále byli voleni starostové židovské obce a jejich dva náměstkové.¹⁶

---

¹⁵ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Zápisy ze schůzí městské rady a městského zastupitelstva 1919 - 1929, inv. č. 140 – 144.

¹⁶ Židovské muzeum Praha, fond Židovská náboženská obec Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

2. VYBRANÉ ŽIDOVSKÉ A KŘESŤANSKÉ RODINY

V této kapitole si rozebereme jednotlivé rodiny, v níž upřesním všechny nasbírané informace ke každému člověku. Jako první se budu zmiňovat vždy o mužském zástupci z první sledované generace, kterého považuji za výchozího představitele dané skupiny. Pro přehlednost textu jsem zvolila zvláštní označení každého dítěte tak, že jméno zástupce druhé generace je napsáno kursivou. Jejich děti, tedy generace třetí, se píšou už normálně a většinou je zařazuji do odstavce k otci.

Všechny údaje vztahující se k narození, sňatku nebo úmrtí, pokud neuvedu jinak, čerpám z matrik křesťanů uložených v Moravském zemském archivu v Brně a židovských matrik, které se nacházejí v Národním archivu v Praze.

2.1 ZEMĚDĚLCI

Strážnice patřila v 19. století ještě stále k městům jižní Moravy, kde se zemědělství uchovalo jako tradiční a hlavní způsob obživy, jemuž se věnovala větší polovina obyvatelstva. Proto považuji za více než nutné, zahrnout i tuto skupinu do své práce. Výběr zástupců na židovské i křesťanské straně ovšem nebyl jednoduchý, u židů především z nedostatku takových zástupců, což měl na svědomí hlavně fakt, že židé mohli vlastnit a obdělávat půdu bez omezení až od 60. let 19. století. I když i židovští občané vlastnili zemědělské pozemky, jednalo se třeba jen o jedno políčko, na kterém něco málo vypěstovali, aby si přilepšili. Proto nebylo snadné najít někoho, kdo by měl v druhé polovině 19. století zapsáno zemědělství jako svou obživu. Všeho všude jsem narazila na dva případy židovských zemědělců, prvního jsem vyloučila z důvodu příbuzenského vztahu k představiteli z jiné skupiny obyvatel zahrnutého v této práci. Pak nezbylo než sledovat osudy člověka, který v kolonce o povolání neuvedl údaje o zemědělství jako takovém, nýbrž se zmínil o vlastnictví zemědělských pozemků, což už samo o sobě vypovídá, že jeho zemědělský pozemek nebude jen víkendová zahrádka za městem.

Opačný problém nastal ovšem u hledání zemědělce z řad křesťanů. Vzhledem k tomu, že téměř polovina obyvatel města byla považována za rolníky, nebylo jednoduché z takového množství zvolit toho správného zástupce. Proto jsem přihlédla k jeho židovskému kolegovi, aby tyto osobnosti a jejich rodiny byly do jisté míry

srovnatelné, zaměřila jsem se na rodinu, která se neživila čistě zemědělstvím, ale vykonávali také různá řemesla. V případě zemědělce mi tedy nebylo umožněno, dodržet podmínky, které jsem si stanovila na začátku, a sice že rolník by si měl vydělávat na živobytí především zemědělskou prací.

2.1.1. Židovský zemědělec

Revoluční roky 1848/1849 a s nimi související po letech vydané zákony změnilly židovská práva na vlastnictví půdy. Židé se už nemuseli omezovat ani rozlohou půdy ani najatými nádeníky. I když byla Strážnice zemědělským městem, nebo snad právě proto, nevěnovalo se zemědělství příliš mnoho členů z této menšiny. Neznamená to ovšem, že by strážničtí židé polnosti nevladnili. Později si ukážeme, že byli držitelé rozlehlých pozemků, ale rozdíl je v tom, že u žádného z nich nebylo zveřejněno písemně, že jeho povolání je mj. zemědělství. Prakticky jediná zmínka o vlastníkově polního hospodářství z řad židovstva způsobila, že Isidor Winter je jedním z představitelů mé práce. Nicméně musím též zmínit fakt, že on sám ve sčítacích operátech uvedl povětšinou jako své povolání *Geschäftsmann* (obchodník). Na domovním listu z roku 1890 ovšem stálo „polní hospodářství – vlastník.“¹⁷

Isidor Winter se narodil 4. 2. 1839 ve slovenské vesnici Kopčany v okrese Holíč v zemi uherské.¹⁸ Do těchto končin se přiznal, když si vzal Rosu Jeiteles z židovské obce Strážnice a zde také získal domovskou příslušnost. Po svatbě žili několik málo let v Sudoměřicích, kde se jim narodily první čtyři děti. V letech 1873 – 1874 se přestěhovali do Strážnice, už ale ne do židovské části, nýbrž přímo do centra města na Ringplatz.¹⁹ Jejich rohový dům se dvorem č. 381, po přečíslení č. 495, se rozkládal na ploše 6,37 arů. Za městem v trati Za potokem vlastnili pole o rozloze 2,23 arů.²⁰

Pokud by tato rodina byla hodnocena podle hierarchie majoritní (křesťanské) společnosti, zdržovala by se u spodního okraje pomyslné pyramidy, která by si nemohla dovolit různé nadstandardní vymoženosti. U židů tomu ale zřejmě bylo jinak. Během let se u nich vystřídalo několik služebných, což nebylo v zemědělské křesťanské rodině

¹⁷ SOKA Hodonín, fond AM-St-2, Sčítání lidu 1890: domovní listy, inv. č. 428. (dále jen domovní listy)

¹⁸ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty města Strážnice 1880, 1890, 1900, 1910, inv. č. 1579, 1643, 1716, 1823; fond AM-St-2, domovní listy, inv. č. 428.

¹⁹ Ringplatz - dnešní Náměstí svobody bylo vždy hlavním náměstím ve Strážnici.

²⁰ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

zvykem. Při sčítání v roce 1880 je zde zapsána jako služka Anna Janášová ze Lhoty²¹ mluvící moravsko-slovensky, pak i Anna Břečková²² a Marianna Procházková²³ ze sousední obce Lideřovice. Všechny se hlásily k vyznání římsko-katolickému. K tomuto fenoménu křesťanských služek u židovského obyvatelstva jsem nenašla v literatuře přímo o strážnických židech podrobnější informace, nicméně skoro každý autor, z kterého čerpám, se o tom nepřímo zmiňuje, že součástí domácnosti byla česky mluvící (tedy i křesťanská) skupina tovaryšů, pomocníků a služebných, ale nikdo se neměl k tomu, aby tento jev podrobněji rozebral. Pro srovnání bych snad jen uvedla skladbu služebnictva u židovských rodin z jiných měst. Křesťanské služebnictvo u židovských rodin tvořilo v Moravské Ostravě, ve Vítkovicích a v nedalekém Uherském Brodě 80 % - 99 % veškerého služebnictva v letech 1890 – 1930, zatímco počet židovských služek různě kolísal do výše 10 %.²⁴ V Jevíčku „se jednalo vesměs o mladé svobodné dívky, které pocházely z nedalekých vesnic nebo přímo z Jevíčka, převážně římsko-katolického vyznání. Několik služebných bylo vyznání evangelického a pouze čtyři vyznání izraelského.²⁵ Na druhou stranu výčet činností ekonomicky aktivních židovských dívek a žen,²⁶ nasvědčuje tomu, že jako služebné se opravdu nechávaly najímat jen dívky z křesťanského prostředí. Stejná autorka zde navíc mluví o tom, že židovské neprovdané dcery bývaly doma a staraly se o domácnost.²⁷

Jak jsem již zmínila, Isidor se považoval nejspíš hlavně za obchodníka. Bylo to především kvůli zboží, které se zemědělstvím úzce souviselo. V roce 1874 si do rejstříku živností nechal zapsat obchod s obilím a o rok později rozšířil sortiment o sůl, mouku, ocet, cukr, kávu a koření.²⁸ Ve svém pokročilém věku okolo sedmdesáti let se

---

²¹ V okolí Strážnice se nachází dvě Lhoty – Tvarožná Lhota a Hroznová Lhota. V době sčítání už byly takto oficiálně pojmenovány, není tedy upřesněno, z které konkrétně pocházela. SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1579.

²² SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1643.

²³ SOKA Hodonín, fond AM-ST-2, domovní listy, inv. č. 428.

²⁴ Nesládková, L. – Dokoupil, L.: Židovská minorita na Moravě a její služebnictvo v době utváření moderní společnosti (1869-1938). In: Historická demografie, r. 21, 1997. s. 163/164.

²⁵ Helemíková, H.: Židé v Jevíčku od poloviny devatenáctého století do roku 1938. In: Historická demografie, r. 25, 2001. s. 145.

²⁶ „Na přelomu 19. a 20. století židovky pracovaly jako prodavačky, pomocnice v obchodě, modistky, číšnice, kuchařky, pokojské, švadleny, stenografky, účetní, úřednice atd.“ Nesládková, L.: Profesionální orientace a sociální postavení moravských židů od josefinských reforem do zániku rokousko-uherské monarchie. In: XXVI. Mikulovské sympozium 2000. Brno 2003. s. 62. (dále jen Nesládková, L.: Profesionální orientace a sociální postavení moravských židů)

²⁷ Tamtéž.

²⁸ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

stal i členem obecního výboru židovské obce.²⁹ Dožil svůj život u syna Viktora a jeho rodiny a ve věku 85 let pak zemřel v důsledku stáří.

Během třinácti let se Rose a Isidorovi narodilo celkem devět dětí, z nichž podle matriky zemřelých se pouze jedna dcera *Olga* nedožila dospělosti a zemřela ve svých devíti letech 9. 12. 1887 na Gehirnentzündung (zánět mozku). Podle matrik oddavkových pro Strážnici zde vstoupila do svazku manželského pouze jedna Wintrova dcera *Irena* narozená z dvojčat 4. 12. 1879, která se provdala za Salomona Schindla a odstěhovala se. Syn *Viktor* narozený ve Strážnici 10. 12. 1874 bydlel se svou manželkou Vally nejdříve v Sudoměřicích, kde se živil rolnickou prací a v roce 1918 se vrátil i s rodinou do Strážnice, kde žije ve svém rodném domě, ale jeho povolání už není blíže specifikováno, udal pouze, že je soukromníkem.³⁰ Stejně jako jeho otec si i Viktor mohl dovolit služebnou. Jak jsem již zmínila výše, schůze obecního výboru židovské náboženské obce pokračovaly dál, i když byly politické obce sloučeny. Jedním z členů výboru v těchto dobách je i Viktor.³¹ Za důležitou informaci považuju také fakt, že se proces asimilace pomalu ale jistě dostává i na Moravu. V roce 1921 se Viktor s rodinou počítali mezi 16 % obyvatel židovského vyznání z Moravy a Slezska, kteří se přihlásili k české³² nikoliv židovské národnosti, kterých bylo okolo 48%.³³

Ostatních šest dětí Isidora a Rosy se buď vdalo a oženilo někde jinde, zřejmě v místě bydliště partnera, kde se také usadili, ačkoliv „párů, u nichž by ženich následoval nevěstu do místa jejího bydliště, bylo málo a bývaly výjimečné.“³⁴ U chlapců je spíše jistější, že zůstali svobodní a odstěhovali se po studiu za práci, kde se mohli později už třeba i s místní příslušností také oženit.

2.1.2. Křesťanský zemědělec

Křesťanského zástupce rolnického živobytí představuje Jan Tvrdoň narozený 29. 5. 1846 ve Strážnici Josefu a Barboře Tvrdoňovým. V roce 1869 při sčítání lidu je Johann Tvrdoň bytem Strážnice č. 18, který po přečíslení strážnických domů získal

---

²⁹ SOKA Hodonín, fond ŽMO-St, Zápisy ze schůzí obecního výboru, inv. č. 1.

³⁰ SOKA Hodonín, sčítací operáty města Strážnice 1921, nezpracovaný materiál.

³¹ ŽM Praha, fond ŽNO Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

³² SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

³³ Vobecká, J.: Populační vývoj Židů v Čechách v 19. a první třetině 20. století. Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Praha 2007. s. 93. (dále jen Populační vývoj Židů)

³⁴ Acta demographica. Nesládková, L.: Reprodukce kulturně odlišných skupin obyvatelstva jižní Morvy v novověku na příkladu křesťanů a židů. Česká demografická společnost, Praha 2003. s. 196.

číslo 55, zapsán jako nepřítomen z důvodu vojenské služby v Nikolsburgu (Mikulově).³⁵ Po jejím dokončení odešel do světa na zkušenou a v Hajanech se živil jako dělník. Našel si tam nevěstu Marianu Haislerovou dceru domkáře Mikuláše Haislera, která pracovala jako služebná u jedné rodiny v Hajanech. Svatba se konala v Hajanech 7. 2. 1871.³⁶ S ní se pak vrátil zpět do rodného města a svého domu, aby se postaral o rodinu a začal hospodařit.

Ačkoliv údaje o gramotnosti byly ve sčítacím listu zhodnoceny kladně, Jan Tvrdoň uměl číst a psát, lze pozorovat zvláštní jev pro dnešního člověka poněkud nepochopitelný, a sice že lidé si dříve nepamatovali data svého narození. Ve sčítacím archu z roku 1869 byl uveden jen rok narození 1846, v roce 1880 rok 1844, teprve roku 1890 se objevuje celé datum narození 30. 4. 1845, v roce 1900 se jedná o datum 15. 6. 1842, 1921 napsal 24. 6. 1842. Podobně je tomu s jeho manželkou Marianou, která se podle sčítacích archů narodila roku 1844, také 21. 3. 1836, 5. 3. 1836 i 4. 4. 1836.³⁷ Nejenže si nepamatovali své datum narození, ale fakt, že každých deset let uváděli jiné, svědčí také o jejich hodnotách, že věci nepotřebné k živobytí nehrály v jejich životě důležitou roli.

Zaměřili se spíše na hospodářství a práci na poli, která jim přinášela obživu. Jejich dům se dvorem se nacházel na ploše 2,84 arů, přiléhala k němu velká zahrada o rozloze 9,53 arů. Za městem vlastnil ještě pole různě rozmístěné v tratích Patery hony, Nad hraničky, Drahy, Za potokem, Malá kučovanina o celkové rozloze téměř 71 arů.³⁸

Během jedenácti let se jim narodilo šest dětí, z toho čtyři se dožily dospělosti. První syn *František* se narodil ještě v Hajanech 21. 9. 1871. Ačkoliv v roce 1880 bylo jeho narození ještě zapsáno dobře, v roce 1890 si už pamatovali jen den a měsíc, ale podle let by musel být o šest let mladší, což znamená, že jim nepřišlo divné, že devatenáctiletému synovi určili věk 13 let.³⁹ O deset let později už uvedl rok narození 1870 a dokonce 1921 už bylo celé datum správně.⁴⁰ Druhorozený *Josef* přišel na svět 22. 4. 1873 už ve Strážnici, po roce ovšem zemřel, podobně jako jeho sestra *Anna*, která se narodila i zemřela v roce 1880. Prvorozená dcera *Apolonie* narozená 28. 5. 1876 žila

³⁵ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1869, inv. č. 1523.

³⁶ MZA Brno, fond E 67 sbírka matrik, Matriky oddaných Ořechov, inv. č. 1450.

³⁷ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1869, inv. č. 1523; sč. o. 1880, inv.č. 1578; sč. o. 1890, inv. č. 1639; sč. o. 1900, inv. č. 1712; sč. o. 1910, inv. č. 1819; SOKA Hodonín, sč. o. 1921, nepracovaný materiál.

³⁸ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

³⁹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1578; sč. o. 1890, inv. č. 1639.

⁴⁰ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1712; SOKA Hodonín, sč. o. 1921, nepracovaný materiál.

jako svobodná i ve svých čtyřiceti pěti letech s rodiči na gruntě ještě v roce 1921. Další dcerou byla *Alžběta*, která do své svatby žila s rodiči a pomáhala v domácnosti a na hospodářství. Dne 27. 6. 1910 se provdala za rolníka Josefa Petruchu a odstěhovala se za ním do Rybářské ulice č. 650. Posledním dítětem Jana a Mariany byl *Josef*, který dostal stejné jméno, jako jeho dříve narozený a již zemřelý bratr. Narodil se 17. 6. 1882, kromě toho, že doma pomáhal s hospodářstvím, učil se stolářskému řemeslu, nejdříve byl při sčítání lidu veden jako stolářský pomocník a o deset let později už jako tovaryš ve stolářské dílně.⁴¹ Ještě v době, kdy si právě měl hledat nevěstu, musel narukovat do Velké války, v roce 1914 nastoupil k vozatajstvu v Klosterneuburgu, odešel na ruskou frontu, ze které se už nevrátil. V roce 1923 bylo zavedeno řízení k jeho prohlášení za mrtva, údajně měl zemřít na úplavici.⁴²

Z mužských potomků a tedy i pokračovatelů rodu se dožil založení vlastní rodiny pouze jeden prvorozený syn *František*. Za svobodna žil u rodičů, jimž pomáhal obstarávat grunt, učil se ale také na zedníka, protože v roce 1900 se v kolonce o povolání objevuje zednictví, konkrétně měl být zednickým pomocníkem.⁴³ V průběhu času získal mnoho zkušeností a v rámci své praxe se specializoval na obor kamnářský. Kamnářství si v roce 1905 nechal zapsat do rejstříku živností, v roce 1910 byl už kamnářským mistrem. Řemeslo přestal vykonávat v roce 1934. Aby získal co největší výběr a možnosti, začal s kamny a pecemi také obchodovat.⁴⁴ Mimo to si přivydělával jako rolník na svém polním hospodářství. Dne 31. 1. 1899 se oženil s Marií, dcerou rolníka Jana Rybeckého a Anny roz. Ratiborské. Marie byla téměř o sedm let mladší, narodila se 6. 4. 1878. Po svatbě se přistěhovala za mužem do domu č. 55, kde se tak zařídil druhý byt pro novomanžele. Do deseti let spolu měli tři dcery – Marii, Andělu a Annu.

Marie se narodila 3. 12. 1902, jako nejstarší a svobodná dcera nejvíce pomáhala při domácích pracích a samozřejmě na polích. Nikdy se neprovdala a dokonce „později vstoupila do řádu svatého Františka.“⁴⁵

---

⁴¹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1712; sč. o. 1910, inv. č. 1819.

⁴² Dokument o zavedení řízení k prohlášení za mrtva, v osobním vlastnictví F. Baňáče, nar. 1931, na adrese Vinohradská 55, Strážnice 69662. Viz příloha 1.

⁴³ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1712.

⁴⁴ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností okresu Hodonín III. M-Z 1896 – 1913, inv. č. 35; SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1910, inv. č. 1819.

⁴⁵ Rodinná kronika, v osobním vlastnictví autora F. Baňáče nar. 1931 bytem Vinohradská 55, Strážnice 69662.

Anděla narozená 2. 5. 1907 se provdala za strážnického rolníka Františka Baňáře narozeného 2. 7. 1903. Dříve bylo v zemědělských rodinách zvykem, že nejstarší syn zůstával se svou chotí v rodném domě, aby po otci pak převzal hospodářství, a mladší syn si musel najít nevěstu, ke které by se přestěhoval sám. Pokud žádný z potomků nebyl mužského rodu, přecházely stejné zvyklosti na dcery. Proto se mladší František, syn Josefa a Marie Baňářových, po svatbě přestěhoval za svou manželkou do domu č. 55, aby zde mohl po určité době převzít úlohu hospodáře.⁴⁶

Třetí dcera Anna přišla na svět 3. 1. 1909. Po vzoru své sestry Anděly se za nedlouho také provdala za rolníka žijícího ve Strážnici Jana Múčku. Svatba se konala v lednu 1929.

2.1.3. Shrnutí

Při kategorickém srovnání těchto rodin musíme brát poskytnuté informace s rezervou, neboť alespoň co se jejich počtu týče, srovnatelné nejsou. Nicméně i přes nedostatky židovské evidence obyvatel můžeme vyvodit jisté závěry. V rodině z tradiční křesťanské společnosti jsme si mohli povšimnout jevu zachovávání tradic a pravidel, které si sama společnost nepsaně stanovila. Uzavírání sňatků pouze na stejné sociální úrovni a dokonce stejného zaměření bylo u této skupiny obyvatel samozřejmostí. I když se synové v druhé generaci učili i řemeslům, jimiž si také vydělávali, vždycky počítali s tím, že budou pokračovat v zemědělství. Nabývali čím dál větší pozemky, ve kterých spatřovali hodnotu svého jmění. Jak jsem už zmínila výše, bylo nemyslitelné, aby v rolnické rodině pracovala služebná. Taková rodina si všechny práce zajišťovala sama, každý člen byl zapojen do práce, a to i včetně dětí. Což způsobilo, že si pak více vážili i ženských členů rodiny, protože v každé spatřovali pomocnou sílu na hospodářství. Žena z měšťanských rodin byla sice vážená pro své postavení, ale protože byla pro rodinu kromě výchovy neužitečná, dalo by se její postavení v rámci rodiny oproti té rolnické podhodnotit. Když zemřela matka z měšťanské rodiny, drželi jistě smutek, ale nijak více to nepocítili. Kdežto když se tak stalo u rolníků, poznali fakticky ztrátu pracovní síly.⁴⁷ Proto byla žena v těchto rodinách více vážená. Často se stávalo, že jako matka coby vdova, která bydlela se svým již ženatým synem a jeho rodinou, držela stále hlavní slovo v rodině, více se zachovávala úcta k rodičům. I když nelze porovnat stejné

---

⁴⁶ Rodinná kronika, v osobním vlastnictví autora F. Baňáře nar. 1931 bytem Vinohradská 55, Strážnice 69662.

⁴⁷ Srov. Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. století. s. 337.

informace jako u křesťanů, mezi kterými lidmi probíhaly sňatky, u tohoto židovského rolníka naopak můžeme na pořízení si služebných i na zakoupení domu na náměstí pozorovat zvýšení sociální prestiže. K čemuž u křesťanské rodiny nedocházelo, všichni příženění a přivdaní představitelé, bydleli původně v podobné městské části jako primárně sledovaná rodina, v části, kde žili především zemědělci, chalupníci, domkáři a dělníci.⁴⁸

Podle informací majetku polností se Isidor v roce 1877 jistě nemohl jako rolník uživit. Předpokládám, že to bylo dáno tím, že ve Strážnici žil teprve několik málo let a nestihl se ještě rozkukat. Věřím, že kdybychom jej zastihli o několik let později, jeho pozemky by byly jistě podstatně větší, protože jeho židovští spoluobčané, kteří rolnictví ani nikde nezmiňovali, měli mnohdy větší pozemky než on v této chvíli. Ale nutno říci, že ani rodina Tvrdoňova těch pozemků moc nevlastnila. Obdělávat půdu na sedmdesáti arech a mít to jako jedinou obživu by asi taky bylo nemyslitelné, proto se pojistili i řemeslnou výrobou. Můžeme předpokládat, že ve třetí generaci, kde příženění pánové byli především rolníci, velikost polností se jistě zvětšovala.

Fakt, že jméno jednoho křesťanského rolníka nefigurovalo v seznamech členů obecní správy, sice nemůžeme považovat za danou skutečnost, která byla obvyklá pro tuto vrstvu společnosti, ale vycházím z předpokladu, že rolníci a chalupníci se většinou v obecní politice do prvorepublikového zřízení, kdy byly vytvářeny i agrární politické strany, neangažovali. Jednak k tomu neměli dostatečné postavení a podle mne na to hlavně neměli ani čas.

2.2 PEKAŘI

Řemesla, která souvisí se stravováním, jsou zastoupená vždycky na obou stranách společnosti, protože každá to potřebuje ke svému životu. Navíc došlo v roce 1859 k podstatným změnám v organizaci. Řemeslníci se už nemuseli sdružovat do cechů a řemeslo bylo pokládáno za svobodnou živnost.⁴⁹ Začíná se poprvé projevovat zdravá konkurence. V roce 1869 se podle Galiny Rucké ve Strážnici nacházelo celkem

---

⁴⁸ Viz Obr. č. 180 Sociální skladba města v roce 1827, In: Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002.

⁴⁹ Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. století. s. 338.

devět pekařů a v roce 1880 se jejich řady rozšířily o dvě duše.⁵⁰ Osobnosti, které jsem zařadila do své práce, pocházejí obě z usedlého strážnického rodu.

2.2.1. Židovský pekař

Za zástupce židovských pekařů jsem vybrala Leopolda Deutsche narozeného ve Strážnici. Jedna matrika uložená v Hodoníně uvádí, že se narodil 15. 1. 1831,⁵¹ zatímco v matrice v Praze stojí datum 15. 6. 1831. Nicméně druhé datum figuruje i na sčítacím archu z roku 1880.⁵² Oženil se s o dva roky starší Betti (Babetou) Glückovou ze Strážnice. Po svatbě žili spolu s Bettiinou matkou Theresií Glückovou v izraelské obci Strážnice v domě č. 41 v Hradské ulici. Krom toho, že vlastnil tento dům, byl ještě držitelem obrovské zahrady velké 15, 8 arů někde u Náměstí.⁵³ Dne 31. 5. 1861⁵⁴ se jim narodil první a taky poslední syn Samuel. Více dětí už spolu neměli. *Samuel* se ještě za života svého otce věnoval pekařskému řemeslu a byl pekařským pomocníkem v rodinném podniku. Jenže otec Leopold zemřel již ve svých 55 letech dne 19. 4. 1886 na Gehirnlähmung (ochrnutí mozku). Bylo tedy víc než jasné, že podnik převezme syn Samuel. Aby na pekařství nebyl sám, oženil se s Jeanette Mayerovou z Uherského Brodu, kteří spolu měli dvě děti. Leonela narozeného 9. 3. 1889 a Irenu narozenou 4. 10. 1890. Protože děti byly ještě hodně malé, pořídil Samuel do pekárny výpomoc. V roce 1890 jí byl Václav Žák ze Strážnice, domácnost obstarávala hlavně služebná Marie Hálková.⁵⁵ Po tomto letopočtu zmínky o Samuelu Deutschovi ve Strážnici končí. S celou rodinou, dokonce i se svou matkou se odstěhoval do Uherského Brodu, kde více jak po deseti letech žití získal tamější příslušnost a jeho živnost se proměnila na obchodnictví.⁵⁶ Samuelova matka Betti tam zemřela na zápal plic dne 19. 10. 1900 v pozhnaném věku sedmdesáti let a pochována byla ve Strážnici.

---

⁵⁰ Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. století. s. 338.

⁵¹ SOKA Hodonín, fond ŽMO-St, Matriky příslušníků obce 19. století, inv. č. 2.

⁵² SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1580.

⁵³ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

⁵⁴ SOKA Hodonín, fond ŽMO-St, Matriky příslušníků obce 19. století, inv. č. 2.

⁵⁵ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1646.

⁵⁶ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika příslušníků, kteří příslušnost pozbyli 1901, inv. č. 23.

2.2.2. Křesťanský pekař

I když zní jméno Jana Blumenscheina poněkud německy, jeho obcovací řečí byla čeština. Jan se narodil 19. 5. 1830 ve Strážnici. Věnoval se pekařskému řemeslu, až se nakonec stal mistrem a zřídil si vlastní pekařství. Oženil se v Uherském Hradišti v lednu 1852 s dcerou zdejšího měšťana Antoníí Klemmovou. Jejich domovem se stala Strážnice, nejdříve v Kovářské ulici č. 405,⁵⁷ pak se od roku 1881 usadili v domě na Náměstí č. 479.⁵⁸ Za osmnáct let společného života spolu čekali devět dětí, z toho jenom čtyři se dožily dospělého věku. *Jan, Karel, Klára Viktoria a Barbora* nepřečkali ani první rok svého života a jedno děvčátko nedostalo už ani své jméno. Manželka Antonie zemřela v roce 1870 následkem těžkého porodu při poslední dceři *Barboře*, která byla na světě také jenom jeden den. Jan pak už zůstal vdovcem a nikdy se znovu neoženil. Své čtyři děti vychovával sám, i když nejmladšímu Janovi byly pouhé tři roky v době, kdy mu matka odešla. V roce 1880 s nimi nebydlela ani žádná chůva ani služebná. Později si přece jen do domácnosti služku pořídil. Když se jeho syn Emanuel osamostatnil, přijal do pekařství výpomoc. Většinou měl k ruce dva pomocníky Strážničany i přespolní, sem tam přijal i pekařského tovaryše.⁵⁹

Ačkoliv nikde nebyla žádná zmínka o Janově vztahu k zemědělství, jeho obrovské pozemky mu mohl závidět leckterý zemědělec z povolání. Ve srovnání s rolníkem Tvrdoněm, byl Blumenschein velkým sedlákem, jeho pozemky zaujímaly až třikrát větší rozlohu než Tvrdoňovy. K jeho domu ještě v Kovářské ulici patřili velké zahrady o velikosti 6,87 arů. Za městem vlastnil rozlehlá pole s ornou půdou různě rozdělené v tratích Patery hony, Padělky, Nad hraničky, Za drahama a Za potokem, která dohromady dávala číslo 136, 36 arů. Kromě toho vlastnil i louku na Nedvěďáku o rozloze 108 arů a zahradu v Horní štěpnici velkou 37,5 arů.⁶⁰ Se zahradou jeho konkurenta Leopolda Deutsche je Janovo jmění naprosto nesrovnatelné. S největší pravděpodobností ale on nebyl tím člověkem, který tak rozlehlé polnosti obdělával, dá se předpokládat, že pozemky spíše pronajímal a sám se staral o řemeslo, protože takové polnosti vyžadují stoprocentní oddanost práci, ale Jan měl mj. také řadu jiných aktivit.

⁵⁷ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579.

⁵⁸ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Pamětní kniha města Strážnice (J. Skácel) I. díl, inv. č. 82.

⁵⁹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1646; sč. o. 1900, inv. č. 1716.

⁶⁰ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

Několik dlouhých let byl členem městského výboru a dokonce se v letech 1880 – 1886 stal starostou města Strážnice.⁶¹

Když otec v roce v 1901 zemřel, dům převzaly jeho dvě svobodné dcery *Hedvika a Marie Veronika*. Hedvika byla také vyučená pekařskému řemeslu a stala se dokonce mistrovou.⁶² Staraly se o hospodářství, které jim přinášelo obživu. Jistý příjem měly také z nájemného z pronajatých bytů v domě č. 479 a 452. Nikdy se neprovdaly a zůstaly zde svobodné žít až do své smrti, která si došla pro starší Hedviku v roce 1917, když dostala zánět ledvin. Marie pak bydlela ve svém bytě úplně sama, ale jako majitelka realit a maloroľnice o sebe měla postaráno.

Nejmladší syn *Jan*, který se jmenoval jako jeden ze starších již zesnulých bratrů, se narodil v roce 1867. Nejdříve studoval v Uherském Hradišti na gymnáziu a pak odešel na univerzitu studovat medicínu.⁶³ Jan měl před sebou dobrou a úspěšnou budoucnost, ale naneštěstí onemocněl tuberkulózou, ani se nestihl oženit a ve svých sedmadvaceti letech zemřel, už jako doktor medicíny.

Nejstarší syn *Emanuel* se narodil 2. 10. 1853 ve Strážnici a pomáhal svému otci v pekařství. Po svatbě v roce 1882, kdy se oženil s Albinou Večeřovou dcerou kožešnického mistra ze Strážnice, zůstal žít v původním Blumenscheinově domě v Kovářské ulici č. 452. Vedl tam vlastní pekařství s krámkem, ve kterém od roku 1885 obchodoval s ječmenem.⁶⁴ Stejně jako jeho otec se angažoval v komunální politice, když byl v devadesátých letech členem městského výboru.⁶⁵ Ani této generaci Blumenscheinů se nevyhnulo časté dětské úmrtí, z osmi dětí se dospělosti dožily jen tři. Také tady se objevuje zajímavý fenomén dávat dětem jména, která už jednou svým dětem dali, i když za krátko zemřely. Jménem Jaroslav a Božena se nazývali už sourozenci starší. Když Albina ovdověla, žila sama se svými třemi dětmi, na několik let se přestěhovali na hlavní Masarykovu ulici,⁶⁶ ale po čase se zase vrátili zpět do svého domu na Kovářské, přesněji řečeno, tento dům vlastnila její švagrová Marie a Albina s dětmi bydlela jen v jednom bytě.⁶⁷ V roce 1894 si Albina zařídila vlastní hokynářský

---

⁶¹ SOKA Hodonín, inventář Archiv města Strážnice II., č. 301; SOKA Hodonín, fond AM-St-II, zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

⁶² SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1910, inv. č. 1823.

⁶³ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579; sč. o. 1890, inv. č. 1643.

⁶⁴ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

⁶⁵ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

⁶⁶ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1715; sč. o. 1910, inv. č. 1822.

⁶⁷ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

krámek.⁶⁸ Syn Jan měl ve své kolonce o povolání, že studuje a o deset let později pracuje jako obchodnický pomocník v Unčové v okrese Littau na Moravě, Albina zůstala už jen s dcerou Boženou (již druhá nositelka tohoto jména), která se vyučila cukrářkou, nejdříve si toto umění osvojovala jako tovaryška a poté se osamostatnila. Její bratr Jaroslav (také v pořadí druhý) se dal cestou obchodování, nejdříve pracoval jako obchodní příručí až nakonec vedl svůj vlastní obchod.

2.2.3. *Shrnutí*

Protože se rodina židovského pekaře, i když pocházela z původního strážnického rodu, v průběhu sledovaného období ze Strážnice odstěhovala, nejsou k dispozici informace stejného rozsahu jako ke křesťanské rodině. Dovolím si však rozebrat tyto rodiny zvlášť, spíše jako element židovský a křesťanský. Leopold i jeho syn Samuel Deutsch žili stále v židovské části Strážnice. Syn převzal sice živnost po otci, ale jinak neměl ve Strážnici jiných závazků, nevlastnil žádné větší pozemky ani se neangažoval v politice obce. Nic mu nestálo v cestě vzít celou rodinu a odstěhovat se do většího města, kde se nevěnoval už pekaření, ale stal se obchodníkem.

Vybraná křesťanská měšťanská rodina zaznamenala postup na sociálním žebříčku. Vysoké postavení zaujal už výchozí představitel rodu Jan, když se stal starostou. Mohli jsme zaznamenat, i když se to nestalo pravidlem v této rodině, že děti byly nositeli více křestních jmen, což bylo znakem vyššího postavení, znakem měšťana. Zatímco druhá generace se zachovala ještě podle tradičního vzoru, že nejstarší syn se věnuje řemeslu jako otec a mladší má volné pole působnosti a chce se dostat výš, třetí generace opouští zaběhnutý systém. Synové nemají zájem bydlet ve Strážnici a zřeknou se pekařského řemesla a věnují se něčemu perspektivnějšímu, v tomto případě obchodu, kde nejsou vázáni na jeden sortiment zboží.

Pokrok můžeme zaznamenat také díky vdově Albíně, která po smrti muže vedla vlastní krám. Podle Ludmily Nesládkové „ke specifickým znakům židovských komunit náležela větší ekonomická aktivita žen v komparaci s majoritním prostředím.“⁶⁹ Z příkladu jak Albíny, tak jejich švagrových však můžeme vyvodit jisté pochybnosti tohoto tvrzení. Prozatím sledované židovské manželky zemědělce a pekaře se do

⁶⁸ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

⁶⁹ Nesládková, L.: Profesionální orientace a sociální postavení moravských židů. s. 61.

ekonomiky rodiny nijak nezapojily. Nelze tedy jednoznačně tvrdit, že by židovské ženy měly lepší postavení a větší samostatnost, než ty křesťanské. Nepochybuji, že globálně statisticky vzato může být výrok platný, ale nelze jej brát tak, že by se křesťanské ženy do ekonomického systému nezapojily vůbec. U křesťanů jsou ekonomicky aktivní ženy většinou jen svobodné nebo ovdovělé a manželky se primárně starají o domácnost. Zatímco u Židů „většinu ekonomicky aktivních žen tvořily manželky přednosty domácností a dosud neprovdané dcery, které zůstávaly doma, se staraly o provoz domácností a čekaly, až se vdají. Rovněž vdovy, pokud nežily u svých ženatých synů a provdaných dcer, mívaly obchod nebo nějakou živnost.“⁷⁰ Jestliže se bavíme o časovém úseku přelomu 19. a 20. století, o kterém autorka hovoří, nemůžu souhlasit, že by se to vztahovalo i na Strážnici. Provdané židovské ženy se zde po vzoru křesťanských manželek starají také v určité míře jen o domácnost a děti. Jelikož se ale nezajímám o celou židovskou a křesťanskou strážnickou populaci, nemohu daný názor striktně odmítnout, vyvrátit ani potvrdit. V rozsahu svých informací si jej však dovolím minimálně zpochybnit.

2.3 ŘEZNÍCI

Řeznictví bylo tradičním řemeslem židů už od nepaměti, protože byl Tórou povolen jen košer způsob zpracování masa. To si vyžadovalo přesný postup, který museli židé bezpodmínečně dodržovat. Aby si byli jisti správným zpracováním, raději si toto řemeslo obstarávali sami a na křesťany, kteří by jim rádi uškodili, se nespolehali. Židovské krámy s masem navštěvovali často i křesťané, protože u nich měli záruku kvality, mj. zde mohli nakupovat i ve svátky a v neděli, kdy měli křesťanští živnostníci provoz zakázaný. V roce 1869 se ve Strážnici nacházelo dvanáct řezníků a v roce 1880 jich bylo už dvacet dva.⁷¹ My se společně podíváme přímo na dva strážnické řeznické klany.

---

⁷⁰ Nesládková, L.: Profesionální orientace a sociální postavení moravských židů. s. 62.

⁷¹ Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. století. s. 338.

2.3.1. Židovský řezník

Významnou úlohu v židovské obci zaujímala řeznická rodina Kornfeldů. První zástupce se jmenoval Moises Kornfeld narozený 23. 9. 1808 ve Strážnici. Podle židovské matriky si 5. 1. 1837 vzal Veroniku Schwarzovou. Pravděpodobně žili už po svatbě v domě jeho rodičů, neboť roku 1850 na něj jeho matka Juda Kornfeld nechala převést dům č. 68.⁷² Později bylo v tomto domě zřízeno kasino.⁷³ Moises zřejmě zemřel v letech 1870 – 1873, protože v roce 1869 je zapsán ještě ve sčítacím archu a v roce 1880 už ne. Jeho jméno nefiguruje už ani v matrice zemřelých dochovaných od roku 1874. Jeho žena pak převzala úlohu majitelky domu i pozemků. V roce 1877 Veronika vlastní dvě zahrádky v Kovářské ulici, dohromady mají 2,5 aru a je na ni také napsaný dům, kde bydlí.⁷⁴

Moises a Veronika spolu měli celkem jedenáct dětí. O nejstarší dceři *Cheile* nejsou k dispozici kromě jejího narození podrobnější zprávy, víme jen to, že roku 1869 už nebydlela s rodiči, buď tedy zemřela, nebo se vdala a odstěhovala mimo židovskou obec Strážnice a její přidružené obce. Druhé dvě starší dcery *Ziely* a *Rosa* se podle matriky narozených, kde figurují jejich jména za svobodna, provdaly a odstěhovaly. Rosa si vzala Felixe Golda a po svatbě žila ve Znorovech.⁷⁵ Ziely (Cili) se provdala za Isidora Brauna, s nímž nejdříve pobývala ve Vídni, jak můžeme usuzovat podle místa narození jejich syna Wilhelma, který podle sčítacích archů bydlel u svého strýce ve Strážnici.⁷⁶

Prvorozeným synem byl *Salomon*, který se narodil 23. 4. 1943. Přestože už v době sčítání roku 1869 nebyl ve Strážnici přítomen a zdržoval se v maďarském městě Tokay, kde pracoval jako pomocník vedoucího palírny, zapsali jej ještě do sčítacího archu do domácnosti s rodiči.⁷⁷ Je více než pravděpodobné, že zde také zůstal, neboť v dalších sčítáních lidu už ve Strážnici nebyl zapsán. Nejmladší syn se jmenoval *Lipman*, studoval ve Vídni, kde si nejspíš našel práci a zůstal tam, dcera *Amalie*

---

⁷² MZA Brno, fond C 17 pozemkové knihy, Gruntovní kniha domů židovské obce ve Strážnici, inv. č. 7393.

⁷³ Klenovský, J.: Historie a památky židovské obce ve Strážnici. In: Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002. s. 306.

⁷⁴ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

⁷⁵ Vesnice Vnorovy, jak zní dnešní název, je sousední obec ležící asi 5 km severně od Strážnice.

⁷⁶ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880 – 1910, inv. č. 1580, 1646, 1684, 1827; SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

⁷⁷ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1869, inv. č. 1525.

pracovala také ve Vídni jako pomocnice v obchodě s drůbeží.⁷⁸ Dcera *Nanetta* si 29. 10. 1879 vzala Josefa Singera, bratra svého švagra. Dcera *Katy* se 8. 8. 1876 provdala za obchodníka Gustava Singera z Turé Lúky. Tento manželský pár sice žil zpočátku také v místě jeho bydliště, ale 18. 6. 1878 se přistěhovali do Strážnice, kde si koupili dům č. 101, později č. 685, který ležel na okraji Strážnice v tzv. Kolonii. Asi protože bydleli v části nepříliš zastavěné, mohl si Gustav dovolit zřídit obchod s dobytkem. V této oblasti jistě nikomu nevadil. Jejich potomci, a že jich nebylo zrovna málo, se ale nedali stejnou cestou obchodničení jako otec. Při sčítání lidu v roce 1900, kdy o celé rodině můžeme zaznamenat ve Strážnici poslední zmínku, uvedl nejstarší Moric jako své povolání „cestující;“ Sigmund byl v té době vojákem v Presburgu, ale svůj život náhle ukončil ve svých šestadvaceti letech, když spáchal sebevraždu; Friedrich pracoval v Berlíně jako sedlářský pomocník, jeho život byl přerušen nemocí TBC; Šandor se stal účetním a pracoval ve Vídni; Wilma a Zerlina se živily obě jako prodavačky ve Vídni; další děti byly zatím školáci.⁷⁹

Další dva Moisesovi synové *Abrahám* (někde také nazýván Adolf) a *Pinkus* už kráčeli ve šlépějích svého otce. Abrahám se narodil 3. 8. 1845, Pinkus 25. 12. 1846 oba pomáhali otci při řemesle a v obchodě. Po smrti obou rodičů přinutilo oba bratry se osamostatnit a zařídili si každý vlastní bydlení v domech vedle sebe v Židovské ulici. Abrahám zavedl své vlastní řeznictví už v roce 1873, zatímco Pinkus začal vlastní živnost až o šest let později, když obchodoval s dobytkem. Po smrti otce provozovali rodinné řeznictví spolu, pak se Pinkus oddělil a pro lepší výnosnost rodinné firmy se zaměřil na obstarávání dobytka, což jim jistě ušetřilo čas i peníze. Pinkus si v roce 1881 ke všemu otevřel ještě šenk, kde měl povolení rozlévat pivo, víno a kořalku. Po čase se ale vrátil ke svému původnímu oboru, šenk pod jeho jménem fungoval až do roku 1923.⁸⁰

Abrahám se 12. 4. 1877 oženil s Theresií Freudovou z Holešova. Podle matrik měl Abrahám Kornfeld tři dcery, ne však se svou ženou nýbrž s jistou Rebekou Müllerovou, přesto všechny dcery žily doma s otcem a Theresií. U Kornfeldů v domácnosti bydlela převážně i jedna služebná. Byly to - Alžběta Svinková a Marie Pavlíková, obě katoličky ze Strážnice mluvící česky, pak také evangelička Anna

⁷⁸ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1869, inv. č. 1525.

⁷⁹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1718.

⁸⁰ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

Skrhová z Turé Lúky mluvící česky.⁸¹ Abrahám ve své řeznické kariéře stoupal nahoru, od obyčejného řezníka, přes řeznického mistra až po vlastníka řeznictví. Majitel realit a zavedené firmy byl vážený člověk v obci a proto byl po několik let členem obecního výboru židovské náboženské obce, jeho jméno zde figuruje od roku 1887 až po rok 1918.⁸² A dokonce se na správě obce angažuje ještě ve dvacátých letech, respektive téměř až do smrti v roce 1931.⁸³

Co se jeho dětí týče, není jisté, zda jsou opravdu dětmi Rebeky Müllerové. Osobně se domnívám, že se opět jedná jen o jednu chybu, které jsem v matrikách během svého prostudování našla hned několik. Dovolím si tvrdit, že matriky židovské náboženské obce nebyly vedeny s pečlivostí, možná tomu jistým způsobem nasvědčuje i fakt, že matriky židovské náboženské obce Strážnice nejsou úplné a třicet let z 19. století se někam ztratilo. Mimo jiné Rebeka Müllerová, o které je řeč, měla svatbu stejného roku jen o měsíc dříve než Abrahám, když se vdala za Jacoba Haberfelda. Toto chování by přece i na dnešní dobu bylo krajně nevhodné, natož tak před více jak sto lety, že by si vdaná žena pořídila děti s jiným ženatým mužem, ale přitom by dál žili ve svých manželstvích, jakoby se nic nedělo. Nicméně pravdy se teď už člověk asi nedobere, tak je nutno přijímat informace tak, jak jsou.

Abraháмова prostřední dcera Valerie zemřela již po roku svého života na záškrť a nejmladší dcera Irma se svobodná odstěhovala někdy v letech 1901 až 1910 do Radějova,⁸⁴ kde 25. 10. 1917 zemřela na tuberkulózu. Nejstarší dcera Berta se narodila 15. 5. 1878 a ve svých devatenácti letech se vdala za Ignáce Preise, kteří žili v domácnosti s otcem Abrahámem a Theresií. Dne 12. 8. 1898 se jim narodila jediná dcera Ilse, protože Ignác zanedlouho zemřel. Berta se ovšem znovu provdala a jejím mužem se stal David Weiss, který bydlel od roku 1903 ve stejné ulici.⁸⁵ Dne 25. 7. 1905 se jim narodila dcera Marta. David se živil jako notář sollicitátor. V roce 1910 jsou ve sčítacím archu zapsáni do domu č. 64, který patří otci Abrahámovi,⁸⁶ takže je jisté, že David se přestěhoval za svou manželkou, jako to udělal i její bývalý muž. Když Abrahámovi v roce 1909 zemřela manželka Theresie na ochrnutí srdce, nejspíš již tehdy

---

⁸¹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1580; sč. o. 1890, inv. č. 1646, sč. o. 1910, inv. č. 1827.

⁸² SOKA Hodonín, fond Židovská městská obec Strážnice, Zápisy ze schůzí obecního výboru 1887 - 1919, inv. č. 1.

⁸³ Židovské muzeum Praha, fond Židovská náboženská obec Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 - 1938, inv. č. 34631.

⁸⁴ Radějov je sousední vesnice na moravsko-slovenském pomezí, vzdálená asi 5 km od Strážnice.

⁸⁵ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Pamětní kniha města Strážnice (J. Skácel) I. díl, inv. č. 82.

⁸⁶ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1910, inv. č. 1827.

předal domácnost svému zeti Davidovi. Když Bertě zemřel i její druhý manžel, převzala vedoucí úlohu v rodině a stala se majitelkou domu, i když s ní žil ještě její otec Abrahám. Nebyla však jen ženou v domácnosti, zařídila si krámk a prodávala smaltové nádoby a cukrovinky. Ve sčítání roku 1921 se celá rodina přihlásila k židovské národnosti.⁸⁷

Abrahámův bratr *Pinkus* žil ještě v roce 1880 se svou nejmladší a dosud svobodnou sestrou Sali, která se pak provdala do Holíče za Sigmunda Bergera. Bydleli s nimi také dva synovci a jedna neteř.⁸⁸ Wilhelm a Ernestine Goldovi byli potomci jeho sestry Rosy a Wilhelm Braun byl synem sestry Cili. U svého strýce bydleli pravděpodobně proto, že zde navštěvovali židovskou školu, která ve Vnorovech nebyla. Když se Pinkus oženil a se svou ženou Amalií rozenou Fischmannovou založil rodinu, zůstal s nimi žít i Wilhelm Braun, který pracoval u svých strýců řezníků jako pomocník. Také Pinkus se podílel na politickém dění obce, v pokročilém věku byl členem obecního výboru.⁸⁹ Pinkus a Amalie měli celkem devět dětí, z toho dva synové Moritz a Artur nepřežili první dva roky svého života. Nejstarší dcera Wilhelmine v roce 1910 při sčítání lidu se už ve Strážnici nevyskytuje a v matrikách o ní taky není zmínka. Elsa se roku 1914 provdala do Holešova za Leo Süsse. Max a Heinrich pobývali ve Vídni, kde se Max učil na obchodního příručího a Heinrich pracoval jako pomocník vedoucího obchodu v kožené galanterii.⁹⁰ Samuel Siegfried byl rovněž členem obecního výboru židovské obce.⁹¹ Po svatbě bydlel se svou ženou stále ještě v židovské čtvrti v čísle 41 a v roce 1921 měl dvě děti: Walter a Gerte. Nejdříve pracoval u otce jako řeznický pomocník, aby se zaučil, pak se ale osamostatnil a zavedl vlastní obchod s dobyt看em.⁹²

Také v rodině Pinkuse Kornfelda se vystřídalo několik služebných. Evangelička Marie Skanderová z Turé Lúky a další dvě Strážničanky, obě katolického vyznání a mluvící česky, Apolena Svobodová a Marie kuželová.⁹³

---

⁸⁷ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

⁸⁸ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1580.

⁸⁹ SOKA Hodonín, fond ŽMO Strážnice, Zápisy ze schůzí obecního výboru 1887 - 1919, inv. č. 1.

⁹⁰ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1910, inv. č. 1827.

⁹¹ ŽM Praha, fond ŽNO Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

⁹² SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

⁹³ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1646, sč. o. 1900, inv. č. 1684, sč. o. 1910, inv. č. 1827.

2.3.2. Křesťanský řezník

Podobně jako u židů mělo i u křesťanů řeznictví svou tradici, v této práci si ji ukážeme na rodině Horných. Johann (Jan) Horný narozený 26. 11. 1832 už pocházel z řeznické rodiny. Jeho otec František vykonával řeznické řemeslo na okraji Strážnice v tzv. Kolonii. Jan se oženil až v pozdějším věku svých čtyřiatřiceti letech, když si vzal o osm let mladší Viktorii Mayerovou, která byla rovněž dcerou strážnického řezníka. Nastěhovali se spolu do centra města v Panské ulici č. 341, později č. 480. Jan zde otevřel nové řeznictví. Dokonce se sem na výminek přistěhovali i jeho rodiče František s Františkou, kteří ještě obstarávali malé hospodářství.⁹⁴ Jan se ovšem nevěnoval jen řeznictví jako takovému, ale na čas se zaměstnával i obchodem s dobyt看kem a dokonce si na přílepkšenou rozšířil služby o nalévání piva a vína, kávy a jiných teplých a osvěžujících nápojů.⁹⁵ Mimo to se od šedesátých let angažuje v komunální politice, střídavě vystupuje jako radní a člen městského výboru. V letech 1877 – 1880 reprezentuje Strážnici jako její starosta.⁹⁶ Ačkoliv si snadno přivykli na měšťanské mravy, jak lze snadno pozorovat na jménech dětí, které neměly jedno křestní jméno nýbrž dvě, nikdy se k této rodině nezapsala žádná služebná. Starost o domácnost plně vykonávaly ženy z rodiny, manželka Viktorie a dcery. Jediný člověk, který nepatřil do rodiny, mohl být nejspíš jen tovaryš, kterým byl v roce 1880 Martin Smaženka.⁹⁷ Za to měli ve vlastnictví i nějaké zemědělské pozemky. Něco bylo napsáno na Viktorii něco na jejího muže Jana. Viktorie vlastnila ornou půdu v Paterých honech o rozloze 15,29 arů. Jan držel pole v trati Patery hony, Pod hraničky, Za potokem a o rozloze 72,5 arů, kromě toho na Nedvěďáku měl i malý vinohrad na ploše téměř 8,5 arů.⁹⁸

Přesně jak bylo v těchto dobách zvykem, i manželé Horní měli početné potomstvo. Z šesti dětí jenom jedna *Valentina Johana* zemřela v pouhých třech letech. Nejstarší syn zapsaný v matrice narozených jako *Hugo Richard*, byl posluchačem teologické fakulty ve Vídni, po absolvování se do Strážnice už nevrátil.⁹⁹ Působil mimo jiné jako farář v Prolicích a Žeroticích a oddával své dva bratry Viktora a Heřmana. Nejmladší dcera *Marie Anna* narozená 24. 9. 1874 si v roce 1894 vzala o čtrnáct let staršího Josefa Ploskala z Hodonína, který se živil jako pokladník občanské záložny,

⁹⁴ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1869, inv. č. 1524.

⁹⁵ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

⁹⁶ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

⁹⁷ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579.

⁹⁸ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

⁹⁹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579.

ovšem nutno podotknout, že byl synem pekaře. Další tři děti už sdílejí své životní osudy v rodné Strážnici.

Druhý nejstarší syn po Hugovi se jmenoval *Viktor Anton*. Kráčel ve šlépějích svého otce, nejdříve mu pomáhal jako tovaryš a po svatbě se chtěl osamostatnit. Jelikož ale s manželkou bydleli ve stejném domě, i když v jiném bytě, nemohl si zařídit vlastní řeznictví, proto si s otcem asi rozdělili funkce a vedli rodinný podnik. Protože ve stejném roce je Viktor zapsán jako majitel řeznictví, kterému pomáhá tovaryš Eduard Zdražil ze Strážnice, uvedl jeho otec za své povolání obchod s masem, jehož pomocníkem byl syn Heřman.¹⁰⁰ Logicky z toho vyplývá rodinná spolupráce. Později se Viktor také tituloval jako řeznický a uzenářský mistr.¹⁰¹ Otec mu byl nejspíš vzorem i v jiných oblastech života. Od devadesátých let se věnuje obecní politice, je řadovým členem obecního výboru i městským radním. V letech 1909 – 1910 působí ve Strážnici jako starosta.¹⁰² Viktor se oženil s Marií Magdalenou Osolsobě, dcerou mlynáře z Hatí u Znorov. Až se oženil jeho bratr, přenechal mu byt a nastěhoval se s rodinou do protějšího domu č. 481. Na rozdíl od svých rodičů, Viktor zaměstnával pomoc do domácnosti, jako služebné zde pracovaly Strážničanky i dívky z blízkého okolí (Tvarožné Lhoty).¹⁰³ S Marií měli čtyři děti, ale malá Bohumila Marie zemřela hned tři dny po narození. Starší Ludmila vypomáhala v domácnosti nejspíš do té doby, než se provdala. Každopádně v roce 1921 už stejně jako její mladší bratr Jan František s rodiči nebydlí. Ten studoval na strážnickém gymnáziu, kde odmaturoval v roce 1917. Živil se jako zvěrolékař a údajně měl pobývat v Bruntále.¹⁰⁴ Nejmladší Marie Anna se v osmnácti letech vdala do Chrudimi za doktora medicíny Ladislava Höcka.

O Viktorově mladším bratru *Heřmanovi* již bylo zmíněno, že pracoval v rodinném podniku a pomáhal svému otci v obchodě s masem, zatímco Viktor maso zpracovával. 11. 5. 1897 se oženil s Annou Aloisíí Reinthalerovou, dcerou sklepmistra v zámeckých sklepech hraběte Magnisa. Po svatbě se nastěhovali do druhého bytu v Heřmanově rodném domě. Když otec zestárl a odebral se na výminek, Heřman u sebe většinou zaměstnával nějaké pomocníky a učedníky. Stejně jako jeho bratr se počítal k lepší společnosti a o domácnost se kromě dohlížení nestarala jen žena a děti, ale

---

¹⁰⁰ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1643.

¹⁰¹ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1716.

¹⁰² SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

¹⁰³ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1643; sč. o. 1910, inv. č. 1823; SOkA Hodonín, sč. o. 1921, nezpracovaný materiál.

¹⁰⁴ SOkA Hodonín, fond Purkyňovo gymnázium Strážnice, Jubilejní památník gymnásia ve Strážnici, inv. č. 575.

najímali si služby, někdy i dvě najednou.¹⁰⁵ Jelikož zaběhlé rodinné řeznictví už asi neuspokojovalo jeho obchodnické potřeby, rozšířil svůj předmět zájmu a vyřídil si také hostinskou koncesi, která mu byla povolena v roce 1911. V hostinci se vystřídalo několik nájemců, až jej v roce 1931 prodal poslednímu tehdejšímu nájemci.¹⁰⁶ I Heřman byl zaangažován do městské politiky. Od roku 1905 až do roku 1919 jeho jméno figuruje v seznamu členů obecního výboru i v seznamu radních.¹⁰⁷ Převážně všechny jeho děti se daly cestou obchodování. Nejstarší syn Miroslav se stal obchodním příručím v obchodě svého otce. Syn František byl obchodnickým učedníkem ve firmě Novotný a Kovář – Obchod se smíšeným zbožím ve Strážnici. Dokonce už i dcera se vzdělávala a nespoléhal na to, že bude jen v domácnosti. Studovala na obchodnické škole v Uherské Skalici.¹⁰⁸

Viktorova a Heřmanova sestra *Valerie Rosina* narozená 12. 3. 1868 se vdávala už v osmnácti letech za učitele. Jmenoval se František Vorálek, jeho otec byl chalupníkem v Drysicích a byl o třináct let starší než Valerie. Po svatbě bydleli blízko centra v Německé ulici. Především učil na Národní chlapecké škole ve Strážnici, ale jako vedlejší povolání spravoval a učil na Živnostenské škole pokračovací ve Strážnici.¹⁰⁹ Mimo jiné se téměř dvacet let podílel na chodu města jako člen obecního výboru a městské rady.¹¹⁰ Samozřejmě by bylo nepředstavitelné, kdyby tato domácnost neměla služebné. Jejich děti se nechaly inspirovat otcovým povoláním a následovaly jej. Nejstarší dcera Božena Valerie narozená 2. 1. 1888 pracovala jako učitelka na zdejší měšťanské škole. Mladší syn Vladimír Jan studoval v Brně na ústavu vzdělání učitelů a pak se vrátil do Strážnice a učil na obecné chlapecké škole. Starší syn Hugo Matěj studoval na vyšší státní české průmyslové škole v Brně.¹¹¹ O Hugovi pak nejsou údaje k tomu, kam jej osud zavedl, do Strážnice se však nevrátil.

---

¹⁰⁵ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1716; sč. o. 1910, inv. č. 1823; SOKA Hodonín, sč. o. 1921, nezpracovaný materiál.

¹⁰⁶ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Záznam povolených a zamítnutých hostinských koncesí 1870 -1950, inv. č. 37.

¹⁰⁷ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5; Zápis ze schůzí městské rady a městského zastupitelstva 1919 - 1929, inv. č. 140 – 144.

¹⁰⁸ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

¹⁰⁹ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1910, inv. č. 1824.

¹¹⁰ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5; Zápis ze schůzí městské rady a městského zastupitelstva 1919 - 1929, inv. č. 140 – 144.

¹¹¹ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1910, inv. č. 1824; sč. o. 1921, nezpracovaný materiál.

2.3.3. Shrnutí

Měli jsme před sebou dva významné strážnické rody řezníků, kteří se tomuto řemeslu věnovali po generace. Obě rodiny mají hodně společného. Ani v jedné rodině první generace nepotřebovali služebnou, zatímco od jejich dětí byla běžnou součástí domácnosti. V druhé generaci se dva synové věnovali řeznictví a přidruženým oborům. Nakonec vytvořili větší rodinné firmy, na základě propojení jejich zájmů. Ostatní sourozenci se stěhovali, muži za lepší práci nebo za vzděláním do větších měst, ženy za svým mužem klidně i vyššího postavení ať už mimo Strážnici nebo zde. Ten, kdo zůstal ve Strážnici, zůstal buď v rodinném domě, nebo ve stejné čtvrti. Mj. druhá generace u křesťanů je zde také nositelem více křestních jmen, o čemž jsem se již zmínila u pekařů. Oba rody se angažovaly i v politice města, téměř všichni mužští zástupci z druhé generace, kteří zde v dospělosti zůstali.

Každopádně perspektiva udržení rodinných tradic a sociální úrovně přišla vniveč, protože z třetí generace se už jen pár výjimek věnuje původnímu řemeslu, a když už tak většinou v kombinaci s něčím jiným (s obchodem). Převážně ale usilují o zlepšení svého postavení prostřednictvím lepšího vzdělání a následné práce. Jakmile už někdo poznal výhody větších měst, nebyl důvod se do Strážnice vracet. Téměř všechny dcery z třetí generace povýšily, když se samy začaly vzdělávat, nebo když se provdaly za vzdělance a majetné muže, ať už to byl majitel obchodu nebo učitel. Rozdíl už je snad jen v tom, že křesťanská rodina vlastnila ke svému řemeslu ještě i zemědělské pozemky.

Když pomínu odlišnosti různých kultur a jejich zvyklostí, kráčely obě rodiny dle stejné strategie.

2.4 OBCHODNÍCI

Obchodování patří neodmyslitelně k židovské populaci. V dobách, kdy měli zakázána různá řemesla, uchýlili se především k obchodu, i když i to zůstalo do jisté míry omezeno. Ke konci 18. a počátkem 19. století bylo nejběžnější formou tzv. podomní obchodování, neboli „hauzírování.“ Křesťanské stížnosti kladly do cesty židovskému obchodu neustále překážky, tak k uvolňování různých omezení dochází pomalu až od josefínských reforem a končí úplnou svobodou obchodování v roce 1867.

Ještě v první polovině 19. století si židovští obchodníci začali ve větším množství otevírat kamenné krámky s různým zbožím, které obměňovali nebo doplňovali novým sortimentem. Také ve Strážnici bylo několik židovských i křesťanských obchodníků, ale podle dodržení stanovených kritérií a dochovanosti materiálu, byl výběr těchto zástupců poměrně jednoznačný. Navíc se ve 20. století vrací oblíbenost a četnost obchodnického povolání. „V první třetině dvacátého století byla celá jedna polovina židovských obyvatel závislá na profesích v obchodu, peněžnictví a dopravě. Z toho největší díl 87 % připadalo na obchod se zbožím a pomocné živnostenské obchodování a příbuzné podnikání. V těchto odvětvích se Židé angažovali asi čtyřikrát častěji než majoritní obyvatelstvo.“¹¹² Tak velkému počtu nasvědčují už i výsledky, které jsme mohli zaznamenat při rozboru všech tří předešlých židovských rodin různých profesí, které naznačují, jak se generace, jejichž otcové byli na konci 19. a na přelomu 19. a 20. století řemeslníky, vrací spíše k obchodování než řemeslnické činnosti, když už se nedají cestou vzdělávání se.

2.4.1 Židovský obchodník

Z obchodníků židovského vyznání jsem pro svou práci vybrala Emanuela Mandlera narozeného ve Strážnici. Se svou manželkou Hany měli asi sedm dětí. Bydleli v domě podle starého číslování č. 386, což se nacházelo přímo na rozhraní mezi židovskou čtvrtí a městem.¹¹³ Z Emanuelových potomků jsem sledovala hlavně dva syny, kteří zůstali ve Strážnici a informace o nich jsou dobře zachytitelné. O ostatních dětech *Karlovi*, *Bernardovi*, *Betty*, *Samuelovi* a *Jakobovi* se nenachází dostatek informací.

Nejstarší *Leopold* se ještě, když žil doma s rodiči zaučoval v obchodě a pomáhal otcí. Jakmile se oženil s *Lotti Hahnovou*, která se narodila ve Vrbovcích, odstěhovali se do Veselské ulice č. 444, později č. 36, kde si *Leopold* v roce 1872 zřídil vlastní obchod s plátnem a postupem času rozšiřoval sortiment, v roce 1874 už obchodoval i s pivovarským ječmenem a o deset let později s obilím a nakonec i s petrolejem. Jeho žena *Lotti* si zavedla vlastní hokynářský krámeček, který potom rozšířili o *Spezereiwaren*

---

¹¹² Vobecká, J.: Populační vývoj Židů. Praha 2007. s. 100.

¹¹³ Viz Obr. č. 180 Sociální skladba města v roce 1827, In: Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002.

(delikatesní zboží).¹¹⁴ Leopold se od konce devadesátých let angažuje někdy i v obecním výboru židovské obce.¹¹⁵ V roce 1910 při sčítání lidu se jako jedni z prvních přihlásili k české obcovací řeči. K jejich domácnosti patřila vždycky také vlastní služebná. Jednou jí byla evangelička Alžběta Trnková z Velké Vrbky, která mluvila moravsky, potom se o domácnost starala Josefa Tesaříková vdova z Radějova, Mariana Běhalová z Petrova a Alžběta Gajdošová ze Zarazic, všechny patřily do církve římskokatolické.¹¹⁶ I tato židovská rodina byla početná, čítala sedm dětí. Jeden syn Emanuel zemřel již v sedmém měsíci. Nejstarší syn Max se podle matriky oženil dne 12. 1. 1899 s Helenou Schönovou z Uherského Brodu a nastěhovali se na náměstí do domu č. 504. Podle sčítání lidu v roce 1900 tam ale bydlí ještě jako svobodný a vede obchod se smíšeným zbožím. Jeho spolubydlící Richard Schön mu pomáhá v obchodě.¹¹⁷ V roce 1910 se také celá rodina přihlásila k české obcovací řeči. Bydleli s nimi i obchodní příručí Martin Lečbich z Horního Němčí a učeň Ferdinand Hamada z Radějova. Mimo jiné domácnost a hospodářství obstarávaly dvě služky - Anna Walčíková z Poteče z okresu Valašské Klobouky a Ludmila Trlidová z Ježova okres Kyjov.¹¹⁸ Později si vzali k sobě otce Leopolda, který pak 8. 7. 1917 zemřel na následky mozkové mrtvice. Potom se odstěhovali i se svými dětmi Egonem, Arnoštem a Alicí neznámo kam.

O dvou Leopoldových dcerách víme, že se provdaly. Resi si vzala Samuela Schmitze z Těšina a odstěhovala se. Druhá dcera Gisela se provdala za Arnolda Reisse ze Strážnice. Syn Hugo studoval v Uherském Hradišti, ale pak není známo, kde pokračoval. O dalších Leopoldových dětech Josefíně a Franzisce nejsou podrobnější zprávy.

Druhý úspěšný syn Emanuela Mandlera se jmenoval *Filip*. Podobně jako jeho bratr Leopold pomáhal v otcově obchodě a po svatbě se osamostatnil. Dne 2. 7. 1879 se oženil s Fany Preisovou narozenou v Sobotišti v Uhrách. Nejdříve žili několik let v Hluku, pak v Uherském Brodě a roku 1890 již byli zapsáni ve Strážnici v domě č. 130 v hlavní ulici v Suchém řádku (dnešní Skalická ulice).¹¹⁹ Nicméně v rejstříku živností jej do Strážnice zapsali již v roce 1884, měl vlastnit obchod s uzenářskými výrobky,

---

¹¹⁴ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32; Rejstřík živností okresu Hodonín III. M-Z 1896 – 1913, inv. č. 35.

¹¹⁵ SOkA Hodonín, fond ŽMO Strážnice, Zápisy ze schůzí obecního výboru 1887 - 1919, inv. č. 1.

¹¹⁶ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1578; sč. o. 1890, inv. č. 1639; sč. o. 1900, inv. č. 1717; sč. o. 1910, inv. č. 1824.

¹¹⁷ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1717.

¹¹⁸ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1910, inv. č. 1824.

¹¹⁹ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1640.

potom obchodoval i s delikatesami a střížním zbožím, nakonec prodával i petrolej.¹²⁰ V roce 1894 se přestěhovali do Veselské ulice č. 32,¹²¹ tedy kousek od svého bratra. I tato rodina si může dovolit služebnou, jedna z nich byla česká katolička Anna Sýkorová z Radějova. Během první světové války se aktivně podílel na chodu židovské obce a dokonce i po válce byl dlouholetým členem obecního výboru a jeden čas i náměstkem starosty.¹²² Když v roce 1903 jeho žena Fanny zemřela na cirhózu jater, zůstal sám až do roku 1909, kdy domů přivedl svou novou manželku Růženu. První čtyři děti se mu narodily v Hluku v letech 1880 – 1885, další dvě pak v Uherském Brodě a poslední tři i ve Strážnici. Dvě Filipovy dcery Netti a Sofie se provdaly a odstěhovaly za svým ženichem. Syn David se téměř ve třiceti letech utopil v Moravě a o dalších dvou dcerách Albíně a Ermě nejsou k dispozici bližší informace. Synové Emanuel, Heřman a Arnošt žili svobodní s otcem a macechou ještě v roce 1921, i v době kdy Emanuelovi bylo už třicet let. Dva z nich pracovali v otcově obchodu s kůžemi a surovinami, Emanuel byl obchodníkem a Heřman řezníkem. Arnošt se vyučil brašnářem a založil podobný podnik s bratrem Theodorem, který žil samostatně se svou ženou Annou v centru Strážnice v Panské ulici. Theodor vykonával ve firmě práci kůžkaře.¹²³ Podnik jim zřejmě vynášel dobře, jelikož i on si dva roky po svém osamostatnění mohl dovolit vydržovat svou ženu a platit služebnou Alžbětu Brožovičovou ze Strážnice. Arnošt i Theodor od konce dvacátých let věnují také obecní politice.¹²⁴ V roce 1921 se při sčítání lidu přihlásil Filip, jeho manželka a s ním bydlící svobodné děti k židovské národnosti, zatímco syn Theodor mající vlastní domácnost se svou manželkou v kolonce národnost uvedli doslovně „jazyk český.“¹²⁵

Není se čemu divit, že otázka národnosti, vnesla trochu zmatku do jejich řad. Doposud byli obyvateli Rakousko-uherské monarchie v čele s německy mluvícím císařem, na panství německy mluvících hrabat Magnisů a přesto žili v českém/moravském maloměstě, kde většinová společnost mluvila česky a hlásila se ke katolickému vyznání. Najednou se po člověku chce rozhodnutí přiřadit se k nějakému národu, když pořádně ani neví, co si pod tímto pojmem má představit. Většina lidu židovského vyznání se o národu rozhodovala právě podle běžně užívané

¹²⁰ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

¹²¹ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Pamětní kniha města Strážnice (J. Skácel) I. díl, inv. č. 82.

¹²² SOKA Hodonín, fond ŽMO Strážnice, Zápisy ze schůzí obecního výboru 1887 - 1919, inv. č. 1; ŽM Praha, fond ŽNO Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

¹²³ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

¹²⁴ ŽM Praha, fond ŽNO Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

¹²⁵ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

řeči, neboť to tak fungovalo i předešlých čtyřicet let od sčítání lidu v roce 1880, kdy podle uvedení své obcovací řeči, byl respondent zařazen k národu. „Rakouský stát až do roku 1918 nepovažoval židy za etnikum, ani za národnost nebo národ, nýbrž výlučně za náboženské společenství.“¹²⁶ Najednou se toto chápání v očích úřadů změnilo, ale těžko vysvětlit to široké veřejnosti, že národ, který dříve oficiálně neexistoval, už najednou existuje.

2.4.2. Křesťanský obchodník

Obchodník Emanuel Kuča se narodil 31. 12. 1846 ve Strážnici. Zatímco se v roce 1869 ještě toulal po světě a nabíral obchodnické zkušenosti, o dva roky později se už napevno usadil. Jeho vyvolenou se stala Antonie Adelaida Večeřová dcera kožešnického mistra Františka Večeři ze Strážnice. Zabydleli se v domě při hlavní cestě v Bednářské (Masarykově) ulici č. 240, později 387. Vystihl ideální polohu pro obchod se smíšeným zbožím. Jeho manželka Antonie si ještě i za jeho života od roku 1884 otevřela vlastní šenk s povolením rozlévat kořalku a likéry.¹²⁷ Bezpochyby zde nemohla chybět ani služebná, když se paní domu věnovala své živnosti. Kromě obchodu byla ve středu jeho zájmu také komunální politika. Od konce sedmdesátých let až po konec První světové války se neustále pohyboval na radnici, ať už jako radní nebo člen výboru. V letech 1897 až 1902 představoval obec jako starosta.¹²⁸ Jako správný Strážničan, i Emanuel vlastnil několik zemědělských pozemků, především ornou půdu v Padělkách, Za potokem a v Horních mrhonech o rozloze asi 58 arů a menší zahrádku v Bednářské ulici.¹²⁹

Protože měl se svou ženou tři dcery a jen jednoho syna, budu se muset zaměřit více i na jeho zetě, nejen na přímé potomky. Nejstarší dcera *Antonie Emilie* narozená 25. 6. 1872 se provdala ve věku dvaceti pěti let za praktického lékaře, pocházejícího z Veselí nad Moravou, toho času praktikujícího ve Strážnici. Její muž MUDr. Augustin Ferdinand Filip Štrebl byl synem městského lékaře ve Veselí. Po svatbě zde ještě rok nebo dva zůstali a pak se odsud odstěhovali. Ještě tady se jim narodily dvě dcery Ludmila Anna Antonína a Marie Bohuslava Anděla.

---

¹²⁶ Nesládková, L.: Moravské židovské rodiny, jejich typologie a biologické předpoklady ve druhé polovině 19. století do roku 1918. In: Židé a Morava. Muzeum Kroměřížska, Kroměříž 2001. s. 47.

¹²⁷ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

¹²⁸ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

¹²⁹ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

Druhorozená dcera *Berta Walpurga* si k sobě našla rovněž lékaře ze slovenského města Ružomberok Dr. Vavřince Šrobára, svatbu měli ve Strážnici 12. 2. 1900. Po ní bydleli v Ružomberku, kam se za nimi na stáří přistěhoval i otec Emanuel Kuča. V souvislosti s touto osobou nelze nezmínit jednu zajímavost. Už v první třetině 20. století se objevují rozvody i u lidí vzešlých z maloměšťáckého prostředí. Po osmadvacetiletém manželství byl tento svazek úředně rozloučen z moci zemského soudu pro civilní záležitosti sídlící v Praze.¹³⁰

Třetí Emanuelova dcera měla mnohem větší štěstí při výběru partnera. *Klaudie* narozená 28. 10. 1875 se provdala za obchodníka Karla Hubíka z Uherského Hradiště. Ten se kupodivu přistěhoval za ní do Strážnice. Ačkoliv bydlel zde, domovskou příslušnost měl nahlášenou do starého Města u Uherského Hradiště, teprve až v roce 1916 ji získal ve Strážnici.¹³¹ Karel Hubík koupil rozlehlý rohový dům č. 505 přímo v centru na Náměstí, kde si zavedl obchod se smíšeným zbožím, k čemuž v roce 1899 přibyla hostinská koncese na nálev lihovin.¹³² Krámek to jistě nebyl malý, neboť v něm jednu dobu pracoval najatý obchodní příručí a ještě dva učni, všichni přespolní a učni z Čech. K tomu zde ještě v roce 1921 pracoval Karlův syn Jaromír Karel jako účetní.¹³³ Mladší syn Zdeněk studoval mj. na zdejším gymnáziu, potom se z něj stal lékárník a pracoval ve městě Zábřeh.¹³⁴ Samozřejmě že i v této vysoce postavené rodině nechyběla služebná.

Ještě nesmí chybět malá zmínka o jediném Emanuelově synovi *Karlu Emanuelovi*, který jako student pomáhal čas od času svému otci v obchodě. Co se s ním stalo dál, se neví, roku 1921 ve Strážnici nebydlí.

2.4.3 Shrnutí

Podle nashromážděných informací je patrné, že se u těchto dvou strážnických obchodníků ať už židovského nebo křesťanského, ukázala podobná strategie, co se živnosti týče. V každé generaci se vždy našel někdo, kdo by zachoval tradici a věnoval

---

¹³⁰ MZA Brno, fond E 67, Matrika oddaných 1890 -1931, inv. č. 5782.

¹³¹ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika nových příslušníků 1901 - 1944, inv. č. 22.

¹³² SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Záznam povolených a zamítnutých hostinských koncesí 1870 -1950, inv. č. 37.

¹³³ SOkA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

¹³⁴ SOkA Hodonín, fond Purkyňovo gymnázium Strážnice, Jubilejní památník gymnásia ve Strážnici, inv. č. 575.

se obchodování. Manželky křesťanského i židovského obchodníka si založily vlastní podnik a domácnost obstarávaly služebné. Mužští příslušníci obou rodin, Kuča i Hubík a oba Mandlerové, působili v obecní správě. Děti, které se usadily ve Strážnici, se daly také na dráhu obchodnictví s různou specializací a většinou ti, co se odstěhovali, se zařadili mezi inteligenci. Křesťanské dcery, o kterých jediných můžeme tyto informace získat, si díky svému sňatku udržely stejnou úroveň nebo naopak povýšily tím, že se provdaly za vzdělaného lékaře. U židovek tyto údaje bohužel nejsou k dispozici, můžeme snad jen porovnat, že větší procento křesťanských i židovských dcer se ze Strážnice odstěhovalo. Menší část potomků zůstala usedlá ve Strážnici a většina se po vystudování a nalezení zaměstnání odstěhovala. Srovnatelná je rovněž otázka služebnictva, které nemohlo ani v jedné rodině chybět.

Srovnání těchto dvou rodin naznačuje podobně jako řezníků, že tato profesní skupina mohla zvolit podobnou sociální strategii, ovšem musíme brát zřetel na početné zastoupení této živnosti jak u židů, tak u křesťanů. Jedná se tedy o prvotní průzkum na malém procentu této skupiny obyvatelstva.

2.5 HOSTINŠTÍ

Téměř v každé obci se nacházela nějaká hospoda, šenk, výčep nebo hostinec. Protože Strážnice byla v polovině 19. století větší město, nacházelo se zde hned několik takových zařízení jak v židovské, tak i v městské části obce. „Na celkové skladbě ekonomicky aktivního [židovského, pozn. autorky] obyvatelstva podle výrobních sektorů se oblast pohostinství podílela v letech 1869 – 1900 v rozmezí od 5,0 % do 8,1 %. V roce 1910 byli ve městě tři hostinští, jejichž počet se do dalšího cenzu zredukoval na jednoho přítomného hostinského Weinerja.“¹³⁵ Podle těchto údajů je vidno, že tato podnikatelská činnost nebyla zrovna příliš rozšířená mezi židovským obyvatelstvem. Úbytek hostinských má pravděpodobně na svědomí i šenkování vína, piva a kořalky i v jiných zařízeních než jsou hospody. Tento jev jsme mohli zaznamenat například u obchodníků, kteří si tuto možnost zařídili ve svém krámě. Představitelé hostinských v této práci byli vybráni hlavně z důvodu dohledatelnosti potomků, která u ostatních byla nějakým způsobem narušena nebo snížena.

---

¹³⁵ Příhodová, G.: Historicko-demografický výzkum strážnické židovské populace. In: Židé a Morava, Kroměříž 1999. s. 29.

2.5.1. Židovský hostinský

Židovského hostinského představuje Herzl Weiner narozený 7. 4. 1823 ve Strážnici. Se svou ženou Katharinou roz. Mandlerovou bydlel na okraji zástavby židovských domů v č. 89,¹³⁶ který později přenechal svému synovi a nastěhoval se do domu v Kovářské ulici č. 445, který koupil už v roce 1875.¹³⁷ V osmdesátých letech působil i v obecním výboru židovské obce.¹³⁸ Ke svému domu měli přilehlou zahrádku o velikosti asi 2 ary. Za městem vlastnili i jedno menší políčko o rozloze 1,80 arů.¹³⁹ Ještě v době, než v roce 1890 ovdověl, když jeho žena zemřela na následky mozkové mrtvice, a také potom, byla součástí této domácnosti služebná, v roce 1880 to byla evangelička Alžběta Žáková z Velké Vrbky mluvící moravsko-slovensky a v roce 1890 katolická dívka Anna Hromková z Velké nad Veličkou, která mluvila česky.¹⁴⁰ Po smrti jeho ženy s ním žil i jeho vnuk Ludvík, ale o deset let později bydlel už jenom sám v domě č. 445.¹⁴¹ V roce 1905 zemřel a v matrice byla uvedena jako příčina smrti sešlost věkem. Herzl a Katharina měli podle všeho tři děti. O prostřední z nich *Rebece* nejsou k dispozici bližší informace. Nejmladší dcera s pozoruhodným jménem *Petsel/Pessel* (v matrice při narození svých dětí pojmenovaná také Josefína) se provdala do Sutoměřic. Se svým mužem Markem Hirsch Weinerem měli v letech 1882 – 1890 pět dětí.

Nejstarší z Herzlových dětí *David* nejdříve pomáhal s živností svému otci. Dne 22. 10. 1876 se ale oženil s Theresií Wolfovou z Hroznové Lhoty a odstěhoval se. Prvních pár let po svatbě žili právě ve Lhotě. Na začátku osmdesátých let se přestěhovali do Strážnice do Kovářské ulice č. 89 v židovské čtvrti. V roce 1884 si otevřel krámk s ovocem a v roce 1890 zavedl i svůj nový hostinec. Aby přitáhl zákazníky, nabízel kromě piva, vína a kořalky i občerstvení zahraničního původu a bylo u něj možno hraní povolených her.¹⁴² Při hostinci mu pomáhal jeho syn a zároveň byl

---

¹³⁶ Viz Obr. č. 180 Sociální skladba města v roce 1827, In: Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002.

¹³⁷ SOKA Hodonín, fond AM-St-II, Pamětní kniha města Strážnice (J. Skácel) I. díl, inv. č. 82.

¹³⁸ SOKA Hodonín, fond ŽMO Strážnice, Zápisy ze schůzí obecního výboru 1887 - 1919, inv. č. 1.

¹³⁹ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

¹⁴⁰ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1580; sč. o. 1890, inv. č. 1646.

¹⁴¹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1716.

¹⁴² SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Záznam povolených a zamítnutých hostinských koncesí 1870 -1950, inv. č. 37; Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32; Rejstřík živností okresu Hodonín III. M-Z 1896 – 1913, inv. č. 35.

praktikantem v obchodě u otce.¹⁴³ Davidův podnik zřejmě příliš nevynášel, jelikož si nemohl dovolit žádnou služebnou, jak bylo zvykem. Zpočátku s nimi žila jen neprovdaná švagrová Cili Wolfová. Stejně jako jeho otec i on se v devadesátých letech angažoval ve správě židovské obce. David s Theresií měli tři děti. Nejstarší syn Emil se narodil ještě v Hroznové Lhotě 26. 9 1882. Když otec v roce 1915 zemřel na Herzlähmung (ochrnutí srdce) převzala vedení živnosti matka Theresie, vlastnila koncesi na nálev lihovin, vína a piva.¹⁴⁴ Emil byl nejspíš ten, který v hostinci přímo pracoval, ale oficiálně byla majitelkou a vedoucí Theresie. Pracoval jako hostinský až do 2. s. v. Ve třicátých letech se rovněž zařadil mezi členy židovského obecního výboru.¹⁴⁵ Davidova dcera Adéla se provdala za Hermana Grünna z Boskovic, kam se po svatbě nejspíš odstěhovala. Druhá dcera Ernestina žila svobodná s matkou a bratrem ještě v roce 1921 a starala se o domácnost.

2.5.2. Křesťanský hostinský

Na rozdíl od Herzla Weinerja nepochází křesťanský hostinský Jan Geisler ze Strážnice, ale narodil se v Lošticích u Mohelnice. Do Strážnice se přizemil a přistěhoval za svojí manželkou Františkou dcerou soukenického mistra Karla Horného. Jejich byt stál hned vedle Veselské brány na kraji Strážnice v Kolonii. I když si nepořídili dům zrovna ve výnosné nebo dražší části Strážnice, mohli si přece jenom dovolit zaměstnávat služebnou, ale asi jen za těch podmínek, že ekonomicky aktivní bude manželka. Mimo jiné s nimi bydlela i tchýně Kateřina Horná a také neteř Anna Geislerová narozená v Mohelnici.¹⁴⁶ Jan ve svém hostinci původně rozléval víno, pivo a kořalku, ale později rozšířil sortiment o občerstvení a také možnost hraní dovolených her. V roce 1881 si jeho žena zařídila pekařství, nejspíš jako doplněk k hostinci, kde výrobky prodávala jako občerstvení. Jednu dobu měl hostinec dokonce jiného nájemce. V roce 1900 začal Jan ještě vyrábět i sodovou vodu.¹⁴⁷ Jan Geisler se i několik málo let objevuje v seznamech členů obecního výboru.¹⁴⁸ I když si jistě chtěli založit početnější rodinu, ne vždy je každému z hůry dáno, aby mohl mít hodně dětí. Narodil se jim pouze

¹⁴³ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1684.

¹⁴⁴ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Záznam povolených a zamítnutých hostinských koncesí 1870 -1950, inv. č. 37.

¹⁴⁵ ŽM Praha, fond ŽNO Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

¹⁴⁶ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1718.

¹⁴⁷ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32; Rejstřík živností okresu Hodonín III. M-Z 1896 – 1913, inv. č. 35.

¹⁴⁸ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

jeden syn *Vladimír Josef*, který ačkoliv se zasvěcoval do tajů hostinského povolání, když pomáhal svému otci, ve skutečnosti se stal účetním. Po smrti otce sice hostinec převzal a stále udržoval v chodu, ale bylo to jistě možné jen za přispění manželky a matky, které se nemusely starat o domácnost, jelikož měli doma služebnou. Když otec zemřel, majitelkou domu se stala sice jeho manželka vdova Františka, ale úlohu přednosty domácnosti a hlavy rodiny převzal Vladimír.¹⁴⁹ S jeho ženou Marií Matyášovou, dcerou hraběcího sluhy ze Strážnice se vzali v lednu v roce 1904. Jejich syn Vladimír se narodil v Přerově ještě jako nemanželské dítě v prosinci roku 1903. Marie nejenže pracovala v hostinci, ale v roce 1913 si otevřela také obchod s dámskými kosmetickými a hygienickými potřebami.¹⁵⁰ Někdy mezi léty 1914 a 1921 hostinec zavřeli. Marie měla svůj krámk a Vladimír pracoval jako úředník brněnské obchodní sítě Jednoty ve strážnické pobočce.¹⁵¹ Ani Vladimírův stejnojmenný syn k hostinství nepřilnul, naopak směřoval výše. Studoval na zdejším gymnáziu a pak odešel na vysokou školu, kterou ukončil s titulem inženýr. Údajně se stal zemským radou výzkumných ústavů zemědělských působící v Brně.¹⁵²

2.5.3. Shrnutí

Zatímco u židovského hostinského se tato živnost stala v mužské linii rodinnou tradicí, u křesťanského zástupce tomu bylo trochu jinak. I když oba otcové si ještě mohli dovolit služebnou, syn židovského hostinského už ne. Naopak žena židovského hostinského se za života manžela starala jen o domácnost, ale u Geislerů se každá zapojila do pracovního procesu. Jak je vidno na obou stranách, živnost to nebyla příliš výnosná, když se i ženy musely angažovat. Příčinu můžeme hledat na jedné straně v množství otevřených hospod, které ve Strážnici neustále přibývaly a navíc právo prodávat a nalévat alkohol vlastnil ne jeden majitel obchodu, takže v centru, kam můžeme zařadit i rodinu Weinerových, byla na každém kroku možnost posedět u skleničky. Na druhé straně Geislerova hospoda se nacházela v odlehlé části Strážnice, kam to měli nejbližší méně majetní chalupníci a rolníci. Neopomenutelný faktor, je i skutečnost, že Strážnice ležela ve vinařském kraji, kde rolníci s vlastními vinohrady a výrobou vína, nepotřebovali chodit nebo chodili spíš výjimečně do hospod. Sice to

¹⁴⁹ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1910, inv. č. 1825.

¹⁵⁰ SOKA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností okresu Hodonín III. M-Z 1896 – 1913, inv. č. 35.

¹⁵¹ SOKA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

¹⁵² SOKA Hodonín, fond PG Strážnice, Jubilejní památník gymnásia ve Strážnici, inv. č. 575.

může být jen náhoda narazit na dva hostinské z tolika, kterým podnik mnoho nevynášel, ale z uvedených důvodů se to mohlo stát i pravidlem. Navíc jak jsem v úvodu této kapitoly o hostinských uvedla, byl hostinský Weiner v roce 1921 jediným židovským hostinským ve Strážnici. Co se židovské populace týče, je jisté, že se tady tato živnost v množství konkurence neudržela, a když tak jenom s obtížemi.

Přesto se i tito méně majetní občané angažovali po všechny generace, pokud bydleli ve Strážnici, v obecní politice. Křesťanská rodina hostinského se snažila v proudu generací dosáhnout lepšího sociálního postavení, což nemůžeme se stejnou jistotou pravit o židovské rodině, protože v tomto případě jsme nemohli sledovat chování celého potomstva.

2.6 LÉKAŘI

Protože by v takovém výzkumu neměla chybět ani horní sociální vrstva, zaměřím se i na lékařské a právnické povolání. Jelikož se ve městě v 19. století vždycky vyskytovali jeden nebo dva lékaři nebylo mnoho možností si z této kategorie vybírat. Kupodivu můžeme celkem dobře sledovat osudy křesťanského lékaře a jeho rodiny. S židovským lékařem už nastane menší problém, protože sledovaný lékař se tu objevil až v osmdesátých letech, je možno tedy pozorovat pouze dvě generace.

2.6.1. Židovský lékař

Praktický lékař židovského původu Josef Aufwerber se narodil přibližně v polovině 19. století v Senici v Uhrách. Manželku Elisabeth roz. Mannabergovou si našel ve Vídni, kde Aufwerbovi po svatbě bydleli. V roce 1881 podnikli cestu do Strážnice, kde se zabydleli nedaleko centra v Německé ulici č. 521 poblíž klášterního kostela.¹⁵³ Netrvalo dlouho a získali také domovskou příslušnost ve Strážnici. Přesto se se strážnickou společností zřejmě moc nesžil, protože se ani neúčastnil politického dění v židovské obci, i když jeho sociální postavení převyšovalo veškerou (kromě právníků) židovskou strážnickou společnost. Jelikož byl Josef vysoce postavený muž, ani v této domácnosti nesměla chybět služebná, vystřídal se jich tu několik. Nejdříve zde sloužila

---

¹⁵³ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1717.

Slovenka Anna Petrovičová pocházející z blízké Skalice, pak Marianna Grombířová z nedalekých Kozojídek a Kateřina Čejková ze Strážnice.¹⁵⁴

Dohromady se Josefovi a Elisabeth narodilo sedm dětí, jeden chlapec *Siegfried* se ale nedožil ani dvou let. Nejstarší z dcer *Frederika* narozená ještě ve Vídni se od rodičů odstěhovala jako první už mezi léty 1891 a 1900, zatímco všechny ostatní měly ještě bydliště tady. Všichni chlapci Gustav, Arnulf a Richard někde studovali. *Gustav* i *Arnulf* dojížděli nejdříve do školy do Uherského Hradiště,¹⁵⁵ kde navštěvovali nejspíš zdejší gymnázium a pak pokračovali dál. Potom žili oba dva ve Vídni, *Arnulf* se stal právním zástupcem.¹⁵⁶ *Richard* studoval na strážnickém gymnáziu, studoval práva a jako advokát působil v Paříži.¹⁵⁷ Děvčata *Anna* a *Frida* se ještě zdržovaly doma zapřaženy do domácích prací. V letech 1901 až 1910 už všechny děti opustily otcovský dům. Rodiče Josef a Elisabeth mizí ze strážnických dějin do roku 1914, kdy je Janem Skácelem k tomuto roku sepsán seznam vlastníků domů v Pamětní knize města Strážnice. V matrikách zemřelých, jejichž jedna část je přístupná jen do roku 1912, však zapsáni nejsou.

2.6.2. Křesťanský lékař

Přesně jak se dalo očekávat, ve Strážnici se v 19. století neobjevil žádný lékař původem ze Strážnice a ještě k tomu mluvící česky, popř. moravsky či slovensky. Jediným dlouho zde pobývajícím doktorem křesťanské víry byl německy mluvící Wenzel (Václav) Budík narozený v Bučovicích. Ještě za svobodna byl ve Strážnici zvolen starostou obce. Po skončení jeho volebního období už sice znovu zvolen nebyl, ale až do své smrti se v politice obce angažoval, buď jako radní, nebo člen výboru.¹⁵⁸ Stal se také majitelem rozlehlých zemědělských pozemků. V roce 1877 vlastnil ornou půdu v Paterých honech, na Padělkách, v Písečnici, v trati Pod hraničky i Nad hraničky, Pod mrhony, v trati Drahy, Pod drahama a Za potokem, dohromady o rozloze přibližně 380 arů.¹⁵⁹ V roce 1858 se oženil s dívkou víc jak o dvacet let mladší, jemu samotnému bylo už čtyřicet osm let. Marie Karolína Josefa dcera c. k. vrchního lesního v Hodoníně,

¹⁵⁴ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1644; sč. o. 1900, inv. č. 1717; sč. o. 1910, inv. č. 1824.

¹⁵⁵ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1900, inv. č. 1717.

¹⁵⁶ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika přísluníků, kteří příslušnost pozbyli 1901, inv. č. 23.

¹⁵⁷ SOkA Hodonín, fond PG Strážnice, Jubilejní památník gymnasia ve Strážnici, inv. č. 575.

¹⁵⁸ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

¹⁵⁹ MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

mu dala tři syny, nejmladší ale zemřel již po roku. Ona sama odešla zanedlouho za ním. Jejich syn *Quido Philip* nejdříve pracoval u expedice pošty, pak se ale odstěhoval do Vídně. Našel si ženu Karolínu, se kterou bydleli ve Vídni. Měl s ní stejnojmenného syna Quida, který v roce 1913 studoval, ale bohužel není uvedeno kde, a dceru Margarethu. Protože již přes deset let žije a pracuje ve Vídni jako revident státních drah, pozbývá domovskou příslušnost ve Strážnici a získává příslušnost vídeňskou.¹⁶⁰ *Kamillo Georg* zase našel svou budoucnost v moravském městě Přerov, kde pracoval jako soukromý úředník a žil tam se svou ženou Kateřinou z Kyjova. Také on získal v roce 1922 přerovskou domovskou příslušnost.¹⁶¹

Otec Václav, i když už byl v letech, se oženil znovu a opět s přes dvacet let mladší Emilií Speckovou, dcerou c. k. okresního ve Strážnici. Měli spolu ještě tři děti. Syna *Jiřího Emila Václava*, jenž nejdříve navštěvoval gymnázium a pak absolvoval právnická studia a živil se jako advokát ve Svatém Hypolitu. Žil tam i se svojí manželkou Karolínou a svými třemi dětmi. Protože tam pobýval více než deset let, pozbyl ve Strážnici domácí příslušnost a v roce 1915 ji získal právě ve Sv. Hypolitu.¹⁶² Dcera *Marie Emilie* se provdala za Jiřího Fidrmuce notariátního koncipienta v Krnově, jehož otec, jak se dozvíme níže, byl ve Strážnici notářem. Poslední dcera *Hildegarda Emilia Johana* se narodila v roce 1878, když otci bylo téměř sedmdesát let. Po Václavově smrti po nemoci ledvin v roce 1885 žije jeho manželka se svými dětmi v domě až do své smrti,¹⁶³ která ji zastihne v roce 1894. Příčinou úmrtí byly uvedeny souchoty (TBC). Poslední neprovdaná dcera, která s ní žila, se pak v roce 1900 už ve Strážnici neobjevuje, víme jen, že svatbu zde neměla.

Zvláštností u této rodiny je, že jenom jednou za tři sčítací období, s nimi bylo zapsáno služebnictvo a to ještě pouze kuchařka,¹⁶⁴ žádná služka zde nebyla uvedena.

2.6.3. *Shrnutí*

Je více než patrné, že podle dostupných informací, jsou tyto dvě rodiny poněkud nesrovnatelné. Vše je ale dáno tím, že křesťanský lékař zde pobýval už od svých mládeneckých let až do své smrti, zatímco židovský lékař se ve Strážnici zdržoval jen

---

¹⁶⁰ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika přísluníků, kteří příslušnost pozbyli 1901, inv. č. 23.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1642.

¹⁶⁴ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579.

něco okolo třiceti let a nakonec ze Strážnice sám odešel. Srovnávat lze snad jen potomky, kteří si udržovali vzdělanostní standard otců a s tím související sociální postavení. Všichni se z malé nerozvinuté Strážnice rozutekli do světa do velkých měst. Ať už se jednalo o křesťanskou nebo židovskou inteligenci, zachovaly se obě stejně a zvolily stejnou strategii opustit malé město, kde je nečeká při jejich vzdělání žádná budoucnost.

2.7 PRÁVNÍCI

Ačkoliv je pojem právník velmi obecný a člověk s právnickým vzděláním může vykonávat několik povolání, nebudu ve své práci rozlišovat, zda se jedná o notáře či advokáta. Samozřejmě tuto skutečnost uvedu na pravou míru, ale v podmínkách Strážnice nemohu v tomto případě dbát na detailech a vyžadovat stejné zaměření. Faktem stejně zůstává, že notáři a advokáti mají srovnatelné vzdělání, proto považuji za více než vhodné porovnávat také tyto dvě osobnosti. Podobně jako u lékařů se nemohu spolehnout na strážnické rodáky a беру za vděk i přespolními, do Strážnice přistěhovanými.

2.7.1. Židovský právník

Židovským zástupcem, který zde pobýval několik desetiletí a je možné získat k němu nějaké informace, je Ignác Robitschek narozený ve Zbišově. Do Strážnice se přistěhoval se svou ženou Berthou Fischerovou z Břeclavi, původně bydleli v Panské ulici,¹⁶⁵ ale roku 1895 se o kousek přestěhovali na Náměstí č. 486, kde rodina bydlela až do 2. s. v. Dr. Ignác Robitschek zde v židovské obci byl jistě váženým mužem, několik let byl členem výboru židovské obce, avšak nikdy se nestal ani starostou, možná také proto, že do roku 1901 měl domovskou příslušnost ve Zbišově, pak ji získal ve Strážnici, ne ale v izraelské obci.¹⁶⁶ Ačkoliv Galina Rucká uvádí jeho jméno na postu vrchního učitele ve zdejší židovské škole,¹⁶⁷ nikdy jím nebyl. Došlo pouze k záměně jmen s učitelem stejného příjmení, který se jmenoval Isidor, jenž byl také vedoucím

---

¹⁶⁵ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1643.

¹⁶⁶ SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika nových příslušníků 1901 - 1944, inv. č. 22.

¹⁶⁷ Rucká, G.: Židovské školství ve Strážnici. In. Židé a Morava, Kroměříž 2002. S. 134.

školy. Při Ignácově postavení bylo samozřejmostí, že domácnost nebude obstarávat jeho žena, ale najmou si vlastní služebnou. Z pěti služek, které jsou zachycené ve sčítání lidu, jen Kateřina Juliová pocházela ze Strážnice. Ostatní sem přišly z různých koutů Čech, Moravy a Slovenska, avšak všechny vyznávají křesťanskou víru. V roce 1890 si dokonce mohli dovolit dvě služebné současně.¹⁶⁸ V roce 1921 se při sčítání oba přihlásili k německé národnosti.¹⁶⁹

Ignác s Berthou vychovali celkem tři děti. Nejstarší *Arnošt* se narodil už tady ve Strážnici 25. 11. 1890. Studoval na zdejším gymnáziu a potom opustil Strážnici a jako jeho otec odešel na právnická studia. Za zmínku stojí i skutečnost, že se Arnošt do Strážnice vrátil a vykonával zde advokátní praxi.¹⁷⁰ Další byly Dvojčata *Eva* a *Margareta* narozené 6. 4. 1915, které se ze Strážnice odstěhovaly mezi roky 1911 a 1921.

2.7.2. Křesťanský právník

Zástupcem této kategorie je notář Jiří Fidrmuc pocházející z českého městečka Cínovec hlásící se k české obcovací řeči. Do Strážnice přišel se svou novomanželkou, jejíž obcovací řečí byla němčina, a usadili se v Německé ulici č. 253, později 518, přímo naproti klášterního kostela. Žena Edmunde byla dcerou tajemníka u c. k. vrchního soudu zemského v Brně. Jiří se stal v letech 1867 – 1870 strážnickým starostou.¹⁷¹ Po skončení jeho období se do obecní politiky už nevrátil. Raději se stal majitelem zemědělských pozemků. Kromě velkého domu a zahrady o rozloze 10 arů, vlastnil i polnosti, které byly rozmístněné v okolí Strážnice. Ornou půdu držel na Padělkách, Za potokem a v trati Bakovice o celkové rozloze 302 arů. V Horní Štěpnici měl zahradu velkou téměř 79 arů.¹⁷² Také poločeská vzdělanecká rodina u sebe zaměstnávala služebné ze Strážnice a blízkého okolí. V rozmezí dvaceti let se jim narodilo devět dětí. Všem mužským potomkům se dostalo minimálně gymnaziálního vzdělání.

---

¹⁶⁸ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1643; sč. o. 1900, inv. č. 1716; sč. o. 1910, inv. č. 1823; SOkA Hodonín, sč. o. 1921, nezpracovaný materiál.

¹⁶⁹ SOkA Hodonín, sčítací operáty 1921, nezpracovaný materiál.

¹⁷⁰ SOkA Hodonín, fond PG Strážnice, Jubilejní památník gymnasia ve Strážnici, inv. č. 575.

¹⁷¹ SOkA Hodonín, inventář Archiv města Strážnice II., č. 301.

¹⁷² MZA Brno, fond F 90, Parcelní protokol 1877, inv. č. 35 – 37.

Nejstarší *Josef Edmund* přišel na svět v roce 1855, chodil na gymnázium a posléze studoval v Brně. Stal se notářem jako jeho otec. Ještě svobodný byl zaměstnán v kanceláři svého otce.¹⁷³ Po svatbě se osamostatnil a zřídil si vlastní úřad a nastěhoval se i se svou ženou do domu na Náměstí č. 486,¹⁷⁴ tedy přesně tam, co bydlel i židovský advokát Ignác Robitschek. Jeho žena pocházela ze šlechtického rodu Trnkoczi, její otec Štěpán z Trnkoczi byl ve Strážnici lékárníkem. Druhorozený syn *Edmund* studoval nejdříve na c. k. vyšším gymnáziu v Brně¹⁷⁵ a poté pokračoval na lékařské fakultě. Medicínu nedostudoval, jelikož ho smrt zastihla už ve dvaceti letech, příčinou bylo ochrnutí mozku. Další syn *Jiří Viktor Štěpán* navštěvoval stejné gymnázium jako starší Edmund,¹⁷⁶ pak se ale rozhodl pro právnické vzdělání a stal se notářem jako jeho otec. JUDr. Jiří fidrmuc si pak vzal dceru lékaře Budíka (viz výše) a opustil Strážnici. Po Jiřím následoval další syn *Jan Nepomuk Vojtěch*, kterému se také dostalo gymnaziálního vzdělání. Pak se ale stal vojákem z povolání minimálně s hodností k. k. lieutenant.¹⁷⁷ Dcera *Anna Maria* se provdala za vedoucího účetního na panském dvoře ve Strážnici Jana Hinnera, jenž byl synem rolníka stejného jména v Schönau. Ostatní tři děvčata mizí z dějin Strážnice bez jakékoliv zmínky.

V roce 1892 zemřela Edmunde Fidrmucová následkem těžké nemoci a rok na to, za ní šel i její muž Jiří, jako příčina byla zapsaná sešlost věkem. Po smrti rodičů asi všichni ztratili důvod, proč zůstat na malém městě a rozhodli se odejít, neboť v roce 1900 se už nesetkáme ve Strážnici s jediným nositelem jména Fidrmuc.

2.7.3. Shrnutí

Podobně jako jsme mohli pozorovat u lékařů, děti této kategorie se snaží udržet si otcovu úroveň. Všichni mužští potomci prošli studiem na gymnáziu a většinou pokračovali dál. Zvláštností je pouze skutečnost, že syn židovského právníka mluvící německy žil s manželkou někde jinde a pak se přistěhoval zase do Strážnice i s rodinou, zatímco děti křesťanského právníka, kromě jednoho, co zůstal, ale po smrti rodičů šel hledat stejně lepší možnosti, se odstěhovali hned po vystudování nebo po svatbě.

---

¹⁷³ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579.

¹⁷⁴ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1642.

¹⁷⁵ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1880, inv. č. 1579.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty 1890, inv. č. 1644.

ZÁVĚR

Protože židovské matriky nebyly tak pečlivě a do hloubky vedeny, není možné sledovat a dobrat se stejných informací srovnatelného rozsahu jako u křesťanů. U křesťanských rodin bylo výhodou pro rekonstrukci rodin, že jsme mohli také nahlédnout do výchozího prostředí partnera dcery a nemuseli jsme sledovat pouze mužskou linii. V matrikách je zapsáno, z jaké každý pochází rodiny, resp. čím se živí otec. U židů nám chybí důležitá část života, není jasné, zda i partnery a partnerky si vybírali ze stejné úrovně a kategorie nebo dokonce stejného povolání nebo postupovali podobně jako křesťanské dcery.

Je jisté, že má práce vycházela pouze ze strohých úřednických údajů a nelze dopodrobna popsat žádnou rodinu, kde a jak ve skutečnosti všichni žili, ani nelze postihnout všechny informace o jejich majetku nebo přesné činnosti. Beru na vědomí, že pojmy uvedené ve sčítacích operátech byly vždy jen orientační a málokdy člověk uvedl dopodrobna s přesností vše, co měl. I když nejsou údaje přesně postihnutečné, předpokládá se, že každý řemeslník vlastnil v zemědělské Strážnici nějaké své poličko, které ať už pro radost či přilepšení obdělával nebo dokonce pronajímal.

Hned na první rodině jsme si ukázali, jak důležitou roli hrají ve zjišťování sociálního prostředí matriky. Židovské matriky se na jedné straně pro časový úsek 1847 až 1873 nedochovaly, na straně druhé ty, co nezmizely, svědčí o tom, že židovská evidence obyvatel nebyla tak dokonale rozvinutá jako u křesťanů. Židovská správa nedbala na její pečlivé vedení tak dobře jako křesťané, kteří ovšem s vedením matrik měli bohaté zkušenosti, zatímco židé je začali zavádět až z rozkazu císaře Josefa II. Nedostatek informací o rodičích zapříčinilo zkomplikování a malé množství údajů. Proto není srovnání židovských a křesťanských rodin vyvážené, protože u jedné části chybí téměř polovina informací, které jsou u křesťanů dostupné právě z matrik.

Na začátku jsem si stanovila jisté podmínky pro výběr rodin, které, jak jsem v průběhu zkoumání zjistila, nebylo možné dodržet. Proto jsem do své práce nezahrnula jen původní strážnické obyvatelstvo, ale i přistěhovalce. Když už se tak stalo, pokusila jsem se situaci napravit i tím, že jsem tedy zvolila přistěhovalce, kteří ve Strážnici nebo v židovské Strážnici získali v průběhu let domovskou příslušnost, což bylo splněno u všech.

Základním podnětem k vyhotovení této práce byla otázka sociální strategie strážnické židovské populace v porovnání s křesťanskou. V úvodu jsem uvedla

domněnky, jak by se situace v tomto prostředí nejspíš měla vyvíjet, ale myslím, že už po výčtu několika rodin bylo jasné, že pokrok dorazil nejen k emancipované společnosti židovské, ale i ke křesťanům. Zkoumané individuální sociální strategie, vyjma rolníka, naznačují, že křesťané i židé podobnou měrou opouštěli zavedené tradice a zaměřili se na vlastní prospěch a vlastní postup po pyramidě hierarchie ve společnosti.

V průběhu jsem uvedla problematiku křesťanského služebnictva u židovských rodin. V některých moravských městech, která jsem zmínila jako příklad pro srovnání, to bylo běžnou praxí. Přestože nemáme k dispozici přesné statistické údaje o služebnictvu ve strážnických židovských rodinách, z výčtu několika rodin, které byly součástí mé práce, se dá předpokládat, že podobná situace panovala i zde.

Důvod, proč jsem uvedla výkyvy mezi daty narození jen u jedné rodiny, má dvojí původ. Pochopila jsem, že dříve se opravdu nedbalo na takové malichernosti, člověk měl svých starostí dost a nepotřeboval si zatěžovat hlavu jinými zbytečnostmi. Dá se z toho také usuzovat, že dříve se narozeniny neslavily nebo alespoň nebyly považovány za důležitou součást života. U křesťanských rodin pak můžeme pozorovat krok kupředu, kdy druhá a ještě lépe třetí generace opravdu dělá menší nepatrné chyby už méně často. Navíc rodinu Tvrdoňovu jsem uvedla také proto, že to byla jediná křesťanská rodina, která by s takovou nepřesností uvedla svá data narození, že by se téměř dospělý syn měl stát znovu dítětem a podobně. Ostatní se samozřejmě také mýlili, ale v řádech dnů maximálně několika málo měsíců. Mimo jiné do sčítacích archů se uvádělo, zda umí člověk číst a psát, a nějak se opomnělo zjišťovat, zda umí počítat. Drobné výkyvy s datem narození můžeme zaznamenat rovněž u židovských rodin.

Myslím, že tato práce nabourala představy o křesťanské tradiční společnosti zakotvené v prostředí maloměsta. Sledované křesťanské rodiny svým přístupem, svou snahou o zlepšení svého postavení, předčili mé očekávání. Nejenom, že se mužští příslušníci řemeslnických měšťanských rodin angažovali ve správě obce, ale že zatoužili ještě i v průběhu 19. století po vzdělání vyšším, než má otec a rozhodli se opustit hranice rodného města a vydat se za lepší budoucností daleko od svého původního zázemí.

I když se jedná jen o malé procento strážnické populace a nelze závěry vyplývající z těchto rodin brát za platný vzorec chování pro všechny, myslím, že je ale práce nezvratným důkazem toho, že židovské dějiny jako takové, nelze vnímat jako celek vytržený z kontextu, ale musí se přihlídnout k okolnímu prostředí, které ho vytvářelo. I v tzv. malých dějinách židů se musí zohlednit vliv okolní společnosti, jež na

ně působila. Pro upřesnění uvedu příklad vlastnictví zemědělských pozemků a rolnictví. Nebylo běžným jevem, který by vypovídal o židovském obyvatelstvu, avšak v kontextu strážnického zemědělského prostředí se stalo téměř běžnou součástí židovské společnosti. Můžeme za jistou část strážnických židů odpovědět na kladenou otázku, zda se po politických a zákonodárných změnách v 18. a 19. století rozhodli uchopit příležitost ku zlepšení svého postavení a postupu. Bezsporně využili možnosti, které jim byly nabízeny, ale nezodpovězenou otázkou asi zůstane, zda se jedná pouze o důsledky emancipace židů nebo také o vliv křesťanské společnosti, v níž jsme mohli zaznamenat jistý trend pokroku. V porovnání s křesťanskými rodinami téhož profesního zaměření, jež byly v této práci sledovány, nelze pozorovat zásadní rozdíly v chování a jednání.

Naopak si ale můžeme všimnout, že židovská společnost si do jisté míry udržovala svůj zaběhnutý způsob života a na druhé se nechala také ovlivnit křesťanskými vlivy. Jak jsem na začátku zdůraznila, že v židovské krvi koluje touha a pud se neustále přemisťovat z místa na místo, myslím, že i na tuto otázku jsme našli odpověď. Pořád se tento trend v židech zachoval po všechny generace. Dokonce i první zástupci měli potřebu se neustále stěhovat, ať už to bylo v rámci jednoho města, nebo i přesun z jednoho města do druhého. Netýkalo se to ovšem jen nově založených rodin, které se odstěhovaly pouze po svatbě, a zůstaly žít tam, kde se zabydlely, ale stěhovaly se právě i už usdlé rodiny se zaběhnutou živností. Velké procento sledovaných je i těch, kteří se po sňatku odstěhovali, ale pak se i s rodinou vrátili. Musíme však brát zřetel i na vývoj, neboť nejmladší zkoumaná generace, opravdu začíná opouštět Strážnici nadobro, buď ihned po studiích, nebo po sňatku. Další příležitostí k odchodu křesťané i židé viděli v době, až nebudou mít závazky vůči starým rodičům. Určitá kategorie vystěhovalých, které jsme mohli zaznamenat, byli právě ti, co odešli až po smrti rodičů.

Postarání se o rodiče ve stáří bylo dalším společným jevem obou kultur. Vždycky se našel alespoň jeden z potomků, který si rodiče vzal k sobě a postaral se o něj. Jakmile závazky pominuly, nebyl problém se odstěhovat, což se převážně odehrálo u našich židovských zástupců.

Co se intelektuální skupiny obyvatelstva týče, u obou společností se udržuje stejný a srovnatelný trend, udržení si svého postavení skrze vzdělání. Stěhování se do větších měst je v této skupině nevyhnutelné, neboť s takovým vzděláním, které její zástupci (i zástupci mladších generací jiné původní profesní skupiny) dosahovali,

nemohli v tomto řemeslnicko – zemědělském prostředí uplatnit. Díky tomuto průzkumu můžeme také pozorovat odlišnosti v rámci jedné společnosti.

Na první pohled je patrný rozdíl mezi řemeslníkem – zemědělcem a řemeslníkem – měšťanem. Po výčtu jednotlivých rodin se můžu vrátit ke svému tvrzení o tradiční křesťanské společnosti ve vrstvě zemědělců, dělníků a chalupníků. Vzhledem k tomu, že ke sledované zemědělské rodině se přiřazenilo nebo přivdalo dalších pět členů z jiných zemědělských rodin, máme zde vlastně náznak sňatečnosti dalších pěti rodin z rolnického prostředí. K tomu musíme vzít v potaz také řemeslnické měšťanské rodiny, které naopak s touto vrstvou obyvatelstva sňatky neuzavíraly, ba naopak se postupovalo i výše v sociální hierarchii. Ačkoliv jde jen o malé procento zkoumaných z velkého počtu obyvatel, naznačuje to jistým způsobem, že se skutečně jednalo o jakési udržení svého postavení a sňatky vybočující z této tradice byly jen výjimečné.

Myslím, že práce přinesla určité výsledky nejen o sociální strategii židů v porovnání s majoritní křesťanskou společností, ale také o křesťanské populaci samotné. Nicméně znovu zdůrazňuji, že se jedná jen o do jisté míry náhodný výběr zkoumaných osobností a pouze naznačuje možné vzorce chování. Pro obecné závěry vztahující se k celé strážnické populaci by bylo nutné provést výzkum na širším vzorku obyvatelstva.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Archivní prameny:

MZA Brno, fond C 17 pozemkové knihy, Gruntovní kniha domů židovské obce ve Strážnici, inv. č. 7393.

MZA Brno, fond E 67 sbírka matrik, Matriky narozených Strážnice, inv. č. 5774 – 5776, 5790 – 5795.

MZA Brno, fond E 67 sbírka matrik, Matriky oddaných Strážnice, inv. č. 5817 – 5820, 5781, 5782.

MZA Brno, fond E 67 sbírka matrik, Matriky zemřelých Strážnice, inv. č. 5832 – 5834, 5787.

MZA Brno, fond E 67 sbírka matrik, Matriky oddaných Ořechov, inv. č. 1450.

MZA Brno, fond E 67 sbírka matrik, Matriky oddaných Uherské Hradiště, inv. č. 12078.

MZA Brno, fond F 90 velkostatek Strážnice, Parcelní protokol Strážnice 1877 1. – 3. díl, inv. č. 35 – 37.

Národní archiv Praha, fond HBMa Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích, Strážnice, inv. č. 1958 – 1966.

SOkA Hodonín, inventář Archiv města Strážnice II., č. 301.

SOkA Hodonín, inventář Židovská městská obec Strážnice 1850 – 1919, č. 302.

SOkA Hodonín, fond Archiv města Strážnice II, Sčítání lidu 1890: domovní listy, inv. č. 428.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Spojení města s židovskou obcí 1919, inv. č. 368.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Zápis ze schůzí městského výboru a představenstva, inv. č. 1 – 5.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Záписы ze schůzí městské rady a městského zastupitelstva 1919 - 1929, inv. č. 140 – 144.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Pamětní kniha města Strážnice (J. Skácel) I. díl, inv. č. 82.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Rejstřík cizinců 1881, inv. č. 20.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Rejstřík cizích příslušníků 1884 - 1910, inv. č. 21.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika nových příslušníků 1901 - 1944, inv. č. 22.

SOkA Hodonín, fond AM-St-II, Matrika příslušníků, kteří příslušnost pozbyli 1901, inv. č. 23.

SOkA Hodonín, fond Purkyňovo gymnázium Strážnice, Jubilejní památník gymnásia ve Strážnici, inv. č. 575.

SOkA Hodonín, fond Okresní úřad Hodonín, sčítací operáty města Strážnice z roku 1869, inv. č. 1523 – 1525.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty města Strážnice z roku 1880, inv. č. 1578 – 1580.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty města Strážnice z roku 1890, inv. č. 1639 - 1646.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty města Strážnice z roku 1900, inv. č. 1712 – 1719, 1684.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, sčítací operáty města Strážnice z roku 1910, inv. č. 1819 – 1827.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností s. o. Strážnice 1872 – 1895, inv. č. 32.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Rejstřík živností okresu Hodonín III. M-Z 1896 – 1913, inv. č. 35.

SOkA Hodonín, fond OÚ-HO, Záznam povolených a zamítnutých hostinských koncesí 1870 -1950, inv. č. 37.

SOkA Hodonín, fond Židovská městská obec Strážnice, Zápisy ze schůzí obecního výboru 1887 - 1919, inv. č. 1.

SOkA Hodonín, fond ŽMO-St, Matriky příslušníků obce 19. století, inv. č. 2.

SOkA Hodonín, fond ŽMO-St, Matriky příslušníků obce 1905, inv. č. 3.

SOkA Hodonín, fond Německá židovská škola, školní matriky 1871 - 1918, inv. č. 4 – 14.

SOkA Hodonín, sčítání lidu města Strážnice 1921, nezpracovaný materiál.

Židovské muzeum Praha, fond Židovská náboženská obec Strážnice, Zápisy ze schůzí 1926 – 1938, inv. č. 34631.

Rodinná kronika, autor F. Baňar, nar. 1931, v osobním vlastnictví na adr. Vinohradská 55, Strážnice 696 62.

Literatura:

Gold, Hugo: Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart. Brünn 1929.

Pajer, Jiří a kolektiv: Strážnice. Kapitoly z dějin z města. Strážnice 2002.

Pěkný, Tomáš: Historie Židů v Čechách a na Moravě. Sefer, Praha 1993.

Skácel, Jan: Čtení o Strážnici. 2. vyd. Muzejní spolek a Město Strážnice, Strážnice 1999.

Vobecká, Jana: Populační vývoj Židů v Čechách v 19. a první třetině 20. století. Společenské a hospodářské souvislosti. Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Praha 2007.

XXVI. Mikulovské sympozium 2000: Moravští Židé v rakousko-uherské monarchii (1780-1918). Brno 2003.

Acta demographica. Reprodukce kulturně odlišných skupin obyvatelstva jižní Moravy v novověku na příkladu křesťanů a židů. Česká demografická společnost, Praha 2003.

Historická demografie, r. 21, 1997.

Historická demografie, r. 25, 2001.

Jižní Morava. Vlastivědný sborník, r. 34, sv. 37, 1998.

Jižní Morava. Vlastivědný sborník, r. 35, sv. 38, 1999.

Židé a Morava. Sborník z konferencí konaných v Muzeu Kroměřížska, Kroměříž 1995, 1997, 1999, 2001, 2002.

RESUMÉ

Soziale Strategie der jüdischen und christlichen Familien in Straßnitz (2. Hälfte des 19. und erste Jahrzehnte des 20. Jahrhunderts)

Diese Arbeit behandelt die Problematik der sozialen Situation jüdischer im Vergleich mit christlichen Familien in einer kleiner Stadt namens Straßnitz im Zeitraum der zweiten Hälfte des 19. und der ersten Jahrzehnte des 20. Jahrhunderts.

Die Juden waren immer ein fest-integrierter Bestandteil der Straßnitzer Geschichte. Diese Minderheit lebte jahrhundertlang in Ghettos, separiert von der christlichen Gesellschaft. Erst unter der Herrschaft Kaiser Josefs II. kam es zu Veränderungen. Seine Regierungszeit gilt als Anfang der Emanzipation der Juden in unserem mitteleuropäischen Raum. Weitere wichtige Gesetze kamen mit den Revolutionsjahren 1848/1849 und die völlige Befreiung der Juden wurde mit der Verfassung aus dem Jahre 1867 garantiert.

In meiner Arbeit möchte ich beschreiben, wie sich diese Situation auf die Straßnitzer jüdische Population auswirkte. Es handelt sich dabei um einen Vergleich von jüdischen und christlichen Familien, deren jeweiliger Vertreter aus der ersten betrachteten Generation denselben Beruf hat wie sein jeweiliger Konkurrent. Aufgrund der Rekonstruktion der Familiengeschichte und dem nachfolgenden Vergleich zweier oder dreier Generationen kann man eventuelle Veränderungen im Verhalten beobachten. Dank der Informationen vor allem über Ausbildung, Beruf und Eheschließung zeigt sich die soziale Situation dieser Familien.

Das Verhalten der Vertreter der jüdischen und christlichen Familien der Handwerker, Handelsmänner und Gastwirten zeigt, dass meistens nur einer oder zwei Söhne aus der zweiten Generation noch denselben Beruf ausüben, wie ihre Väter. Die anderen haben andere Interessen, die ihnen den Aufstieg in der sozialen Hierarchie garantierten. Die dritte Generation richtet ihr Interesse direkt auf eine bessere Zukunft in den größeren Städten.

Eine besondere Gruppe gehört zur Bildung. Die Nachkommen beider Religionen bemühen sich um das Erhalten des Standards ihrer Väter durch Ausbildung und Beruf.

Ein anderes Verhalten kann man bei den Landwirten beobachten. In der christlichen Gesellschaft geht es um die Überlieferung der Tradition vom Vater auf den Sohn in allen Generationen. In dieser Hinsicht unterscheiden sie sich von den Juden.

Außer bei den christlichen Landwirten kann man ein ähnliches Verhalten auf beiden Seiten der Gesellschaft bemerken.

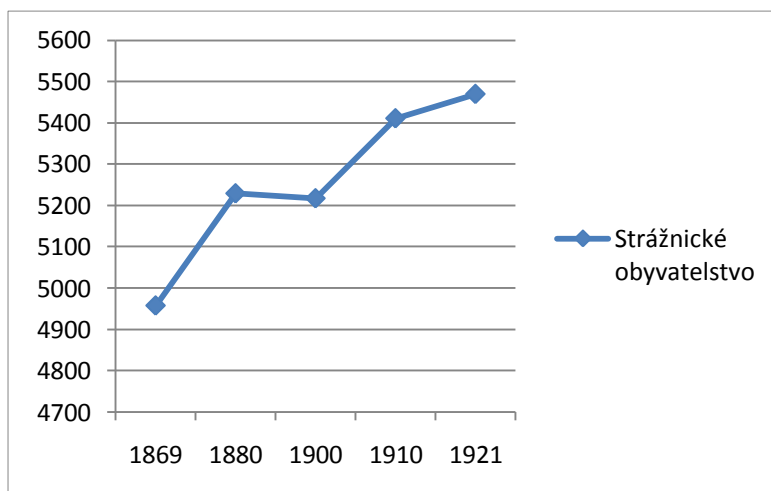
Weil es sich aber nur um einen Teil der Straßnitzer Population handelt, kann man nicht behaupten, dass diese Ergebnisse im Allgemeinen gültig sind. Die Arbeit zeigt mögliche Varianten des Verhaltens von Vertretern dieser Gruppen, was man es jedoch nicht für die Regel halten kann.

PŘÍLOHY

Rok		1869 ¹⁷⁸	1869 ¹⁷⁹	1880 ¹⁷⁸	1880 ¹⁷⁹	1900 ¹⁷⁸	1910 ¹⁷⁸	1921 ¹⁷⁸
Židovské obyvatelstvo	počet	375	375	354	405	323	279	246
	%	7,56	7,58	6,77	7,81	6,19	5,16	4,50
Ostatní obyv. ¹⁸⁰	počet	4582	4570	4875	4779	4894	5132	5224
	%	92,44	92,42	93,23	92,19	93,81	94,84	95,50
Celkem	počet	4957	4945	5229	5184	5217	5411	5470
	%	100	100	100	100	100	100	100

Doplnění: Podle Rucké v roce 1890 bylo ve Strážnici 390 Židů, v roce 1900 365 Židů.¹⁸¹

Tabulka 1: Vývoj počtu obyvatelstva ve Strážnici

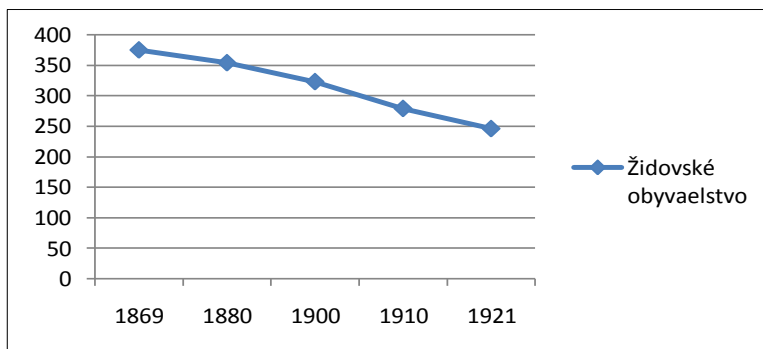
Graf 1: Vývoj počtu strážnického obyvatelstva

¹⁷⁸ Klenovský, J.: Historie a památky židovské obce ve Strážnici. In: Pajer, J. a kol.: Strážnice. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002. S. 301.

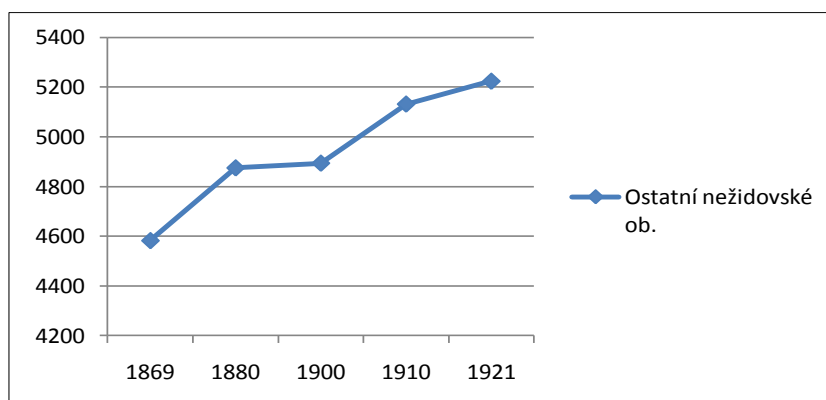
¹⁷⁹ Rucká, G.: Strážnické obyvatelstvo v 19. století. s. 334.

¹⁸⁰ Obyvatelstvo křesťanské, evangelické (1869 – 9, 1880 – 8), náboženství neuvedeno (1869 – 1, 1880 – 2).

¹⁸¹ Příhodová, G.: Historicko-demografický výzkum strážnické židovské populace. In: Židé a Morava, Muzeum Kroměřížska, Kroměříž 1999. s. 27.

Graf 2: Vývoj počtu židovského obyvatelstva

Graf 3: Vývoj počtu nežidovského obyvatelstva

Zavedení řízení k prohlášení za mrtva.

Josef T v r d o ň, narozený dne 17. června 1882 ve Strážnici, stolař, příslušný a bytem tamtéž, nastoupil v roce 1914 k vozačství v Klosterneuburgu odešel na ruskou frontu, a měl prý na úplaví zemřítí.

Peněvadž dle toho důležno míti za to, že nastane zákonná domněnka smrti, zavádí se k žádosti bratra jeho Františka Tvrdoně ve Strážnici řízení k prohlášení za mrtva a činí se vyzvání, aby byla zpráva o zmizelém podána buď soudu nebo bratru jeho, jenž se zároveň ustanovuje opatrovníkem.

Josef T v r d o ň, je-li živ, se vyzývá, aby se dostavil k podepsanému soudu nebo jiným způsobem o sobě dal zprávu.

Po 22. červnu 1924 rozhodne soud k opětné žádosti o prohlášení za mrtva.

Krajský soud v Uh. Hradišti, odd. VI.,
dne 14. prosince 1923.

Jaroslav Umlauf.

za správnost vyhotoven
listiny kromě podpisu
1923.12.14

Příloha 1: Zavedení řízení o prohlášení za mrtva